

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

«Ένας λαός υφώνεται άμα
δε λείη πώς δε φοβήται την
άλγησια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φν-
οικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 16 ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘΜ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 287

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Τρία λόγια (συνέχεια).

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Ιστορικά ξεγυμνώματα
(συνέχεια).

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Τα Γεωργικά του Βιργιλίου.—Βιβλίο
δευτέρο (Συνέχεια).

Μ. ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ. Στους Ίμπεριαλιστές.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικά— Θεοδώρα.

ΑΛ. ΜΑΡΠΟΥΤΖΟΓΛΟΥΣ. Μήτε φυλλάδες μήτε κι-
τάπια.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙΣ ΘΕΛΕΤΕ — ΚΟΙΝΗ
ΓΝΩΜΗ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΣΤΟΥΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΕΣ

Α'.

«...Qu' est-ce qu'il en fait, le
lecteur, de ma page d'écriture? Une suite de faux sens,
de contresens et de non sens.
Lire, entendre, s' est traduire.
Il y a de belles traductions,
peut-être. Il n' y en a pas
de fidèles».

Anatole France.

Όταν εδώ και μερικοί μήνες έστειλα λίγες
γραμμές στο «Νουμά», έλεγα πώς αντιπαθώ τα
πολλά γραψίματα και δεν είχα σκοπό να ξαναπιά-
σω τόσο γλήγορα την πένα. Όσοσο κάποιες γνώ-
μες που δημοσιεύθηκαν έξ' αφορμής της φυλλάδας
του κ. Σκληρού και το τελευταίο άρθρο του κ. Έρ-
μονα «ή φυλή», με κινούν να πω δυό λόγια ακόμα
όσο μπορώ σύντομα.

Ποτέ, θαρρώ, ή υποκειμενικότητα κάθε κρίσης δε
δείχτηκε τόσο φανερά όσο με τη συζήτηση για «το
κοινωνικόν μας ζήτημα». Ό κάθε αναγνώστης έ-
κρινε με το μέτρο της αντίληψής του. Θα πω και
γώ γιατί μάρσε το βιβλιάρκι. Έτυχε να λάβω
στά χέρια τις σοσιαλιστικές φυλλάδες που κυκλοφο-
ρουνε στη Γερμανία (λαϊκές έκδοσες) όπου, αν εξαί-
ρέσουμε μια-δυό σοβαρές μελέτες, βασιλεύει δημοκο-
πικό ύφος: θρησκευτικο προφητικές υπόσκεισες πιθα-
νές, μα αναπόδειχτες, κούφιας ρητορίας και τα συ-
νηθισμένα. Ό κ. Σκληρός, στο κοινωνικόν μας ζή-
τημα, με σπάνια φρόνηση και φιλοσοφική μέθοδο,
αφίνει κατά μέρος κάθε αναπόδειχτη προφητεία για
τη μελλούμενη άθρωπότη και βάνει τις ατομικές
του πεποιθήσες για τα τέτοια σε δέφτερη γραμμή.

Μας δείχνει πώς το γλωσσικό κίνημα (1) συνεδένε-
ται στενά με το ζύπνημα του λαού σ' αντίθεση της
άστυκής κρυστάλλωσής. Μας έλκυει την προσοχή σε
ιστορικά γεγονότα περασμένα και τωρινά σημειώνον-
τας πώς αναγκαίο επακόλουθο της βιομηχανικής
εκμετάλλεψής του κεφαλαίου είναι ή γέννηση μιας
νέας τάξης. Κι' αφού μας θυμίζει τα τελευταία κι-
νήματα κι άπεργίες των προλεταρίων στην Ελλάδα
δίχως κανένα σφάλμα λογικής περνά στη θεωρία
και μας λέει πώς καθένας που θέλει να βάλει χα-
λινο στις τωρινές μας κατάχρησες έχει συμφέρο, σ'
όποια τάξη κι αν ανήκει, να υποδοθηθεί τούτα τα
κινήματα και να συντείνει, όσο το δυνατό, να ξε-
χωρίσει συνειδητές τάξες με όρισμένους σκοπούς,
προγράμματα και θέλησες: Όλοι εκεί κάτω που έ-
πιθυμείτε να πάψουν οι κατάχρησες—άλλοι με σκο-
πούς μεγάλης Ίδέας, άλλοι για στρατό κι άλλοι
για γράμματα,—μπορείτε ό,τι θέλετε να γυρίσετε,
δε θα πάψουν οι κατάχρησες ά δε βρήτε την κεν-
τρική αίτια— ανεξέλεγκτη διοίκηση μιας τάξης
που, μη βρίσκοντας πουθενά αντίδραση, άποτελεί
μια άναρχική μάζα φωνακλάδων. Έτσι είχα κατα-
λάβει το βιβλίο του, κ' ή έχτίμησή μου για τη
λαμπρή μεθοδό του στάθηκε τόσο πιο μεγάλη, όσο
έδειχνε δώ και κει πώς κατά βάθος ό ίδιος έκλινε
στο Μαρξισμό.(2).

Άντι λοιπόν σε τούτη την κεντρική αίτια να
περιστραφεί ή συζήτηση, του ριχτήκανε μ' άδικα
άρθρα, με γενικές θεωρίες—όσο πιο άδικα τόσο και
πιο άνώδυνα, μα και πιο άκαρπα.

Ό κ. Ραμζας λέει πώς κατά τη γνώμη του «ό
λαός, το πλήθος το ασύντακτο είναι άνικανο να ένο-
νοήσει» (Νουμ. 263, σελ. 5). Έπειδή όμως στην
εισαγωγή του νέου έργου του αναγνωρίζει «μόνη σα-
νίδα σωτηρίας τη μόρφωσή του» (Νουμ. 270) θα
πεί πώς συμφωνεί με τον κ. Σκληρό σ' ένα σημείο
τουλάχιστο. Θαρρώ δηλώνει πώς δεν έπαρκει για
τέτια μεταρρύθμιση ή σημερινή επίσημη κοινωνία

1) Για την ώρα το όμορφότερο πράμα που επέτυχε ή
δημοτική είναι να μας ανυψώσει σε μια ανώτερη σφαίρα ό-
που βλέπουμε να συζητιούνται με πάθος οι πιο αντίθετες
αντίληψες, δίχως να γεννηθεί ή παραμικρός μικρόψυχος κα-
βγάς. Τούτο είναι το γνώρισμα τω δυνατών και στις στή-
λες του «Νουμά» πρωτοφάνηκε.

2) Άπό τότες σε μερικά άρθρα μας είπε ξάστερα σε
ποιόν κύκλο τείνουν οι μελέτες του. Και, δίχως να είναι
αναγκασμένος ή αναγνώστης να παραδεχτεί την αντίληψή
τους, κανείς δε ή' άρνηθεί, θαρρώ, τη θετική ωφέλεια, αν
κινήσουνε την προσοχή της νεολαίας μας σε κοινωνικά και
φιλοσοφικά προβλήματα. Τα πρώτα ως αντίσταθμισμα στις
κούφιας στιχοπλοκίες, τα δέφτερα για να βάλουνε λίγη μέ-
θοδο στη σκέψη τους οι ερχόμενες γενιές.

«επίλεκτοι άκαδημαϊκοί». Και λέει πώς για τέτιο
σκοπό «αφού πρώτα αναγνωρίσουμε τους νεωτεριστάς,
θα τους καλέσουμε ναλάβουν τη μόρφωση του
λαού, εν ώ θα τους αποδείξουμε συνάμα πόσα έ-
χουν καθήκον να πράξουν και τη δύναμη να τα πρά-
ξουν». Μήπως πρότεινε τίποτ' άλλο ό κ. Σκληρός;
— Η διαφορά είναι δώ: ό κ. Ραμζας λέει «θα τους
καλέσουμε». Ποιοί θα καλέσουνε ποιούς; Νεωτερι-
στές δε στοχάζομαι παρά την τάξη τω δημοτικι-
στώνε. Δεν καταλαβαίνω γιατί νεωτεριστές θα πε-
ριμένουμε να τους αποδείξουνε πώς έχουν καθήκον.
Και ούτε μας λέει ό κ. Ραμζας που είναι πραχτικά
ή δύναμη. Άόριστα. Ήναντίας ό κ. Σκληρός με
θετικά πράματα λέει: Σεις οι δημοτικιστές έχετ'
άναγκη μια βάση που να σας κάνει σεβαστούς στη
νερούλισμένη εγωιστική και σχολαστική σημερινή
διοίκηση. Και τότε μόνο θα γίνετε σεβαστοί όταν έ-
χετε πίσω σας άλάκερη τάξη σε συνειδητή ομάδα.
Τέτοια μορφώνεται σήμερα ως συνέπεια του κεφα-
λαίου ή εργατική—μας έδειξε κι όλας τα πρώτα
σημάδια της Ζωντανωσύνης της. Άντι να περιμένε-
τε να παραιτήσουν' οι επίσημοι τους μιστριώτικους
άρχηγούς τους, πρέπει να οδηγήσετε και να συντά-
ξετε το νέο στοιχείο που ακόμα δεν ξέρει καλά-κα-
λά τί θέλει. Είναι συμφέρο σας. Ό λαός δε θα μορ-
φωθεί στο σχολείο μοναχά, και τα σχολεία δεν εί-
ναι ούτε στα χέρια του ούτε στα δικά σας, παρά
τα κατέχουν οι επίσημοι που όσο μαλώνετε μεταξύ
σας δε σας ψηφούνε και σας κοροϊδέθουνε. Ό όχλος
βέβαια δε θα κάνει στα καλά καθούμενα σηκωμό
για εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Έκείνο όμως που
θα κάνει και στο όποιο πρέπει να τονέ συντρέχετε
είναι να συνταχτεί σε όρισμένες περιστάσες δείχνον-
τας μια θέληση. Τούτος είν' ό μόνος μοχλός που
μπορεί οδηγούμενος από τους δυνατούς ναντιταχτεί
και να γίνει σεβαστός στους σκλαβούς της άναρχίας
που είναι τώρα στα πράματα. Και με μοχλούς τά-
ξες άλάκερες, κι όχι με λόγια, θα δώσετε βάρος στη
θέλησή σας, σεις οι διάφοροι άριστοκράτες, μιλιτα-
ρίστες, όλιγαρχικοί και σοσιαλιστές. Έπί τέλος
συνταχτήτε μ' όποιες θέλετε, μα βοηθήστε (δεν εί-
παμε δημιουργείστε) τις τάξες να γίνουν ή καθεμιά
συνειδητή όρισμένης θέλησης. Η δυνατότερη θα έ-
πιβληθεί, μα πάντα υπό τον έλεγχο αντίπαλων.
Και κλείνω με τα λόγια του κ. Σκληρού (σελ. 59
του βιβλ.): «Τό παράδειγμα της Ελλάδος μας έ-
δειξε όφθαλμοφανώς ότι θεωρητική όμοφωνία και γε-
νικαί ειλικρινείς άκαδημαϊκαί επιθυμιαί είναι έντε-
λώς άνεπαρκείς».

B'.

«Das Erdbeben macht neue Quellen offenbar. Im Erdbeben alter Völker brechen neue Quellen aus». Also sprach Zarathustra.

Ἀπὸ τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Ἑρμοῦ συμπεραίνω πὼς καλλίτερα ἐνόησε τὸ βιβλίον τοῦ κ. Σκληροῦ: Ἄν οἱ συμπτώσεις του δὲν εἶναι γιὰ σοσιαλισμὸν καὶ λεφτεριά, θαρῶ, ἐπίσης νὰ λέει πὼς εἶναι καλὸ νὰ χωριστοῦν οἱ τάξεις. Μ' ἀξιόλογη κρίση μιλεῖ (Νουμ. 279) γιὰ τὸν κίντυνο τῆς γενίκεψης κάθε νέου νόμου καὶ τοῦ περιορισμοῦ σ' ἓνα φαινόμενο ἐνῶ ὅλα μαζί ξετυλίγονται καὶ δὲν ὑπάρχει μιὰ αἰτία παρὰ πολλές. Ἐκεῖ λοιπὸν ποῦ τοῦ φαίνεται νὰ μπερδεύεται τὸ πρᾶμα καὶ νὰ βγαίνει ἀπὸ αὐτὸν ἀπλόγραμμα ψευτοκλασικισμὸν εἶναι στὸ ζήτημα τῆς φυλῆς. Κι ὅμως σὲ τέτιον ἀπλόγραμμα ψευτοκλασικισμὸν εἶναι χυμμένη ἡ φυλετικὴ θεωρία τοῦ Ἀγγλοσαξωνικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ. Γιὰ τοῦτο τὸ ζήτημα θὰ μιλήσω. Κάθε σοβαρὴ ἐξέταση ἀπαιτεῖ δύο πρᾶματα. Τὸ πρῶτο μᾶς λέει ὁ ἴδιος ζητώντας νὰ τεθοῦν ἀκριβολογικὰ οἱ ὅρισμοί μετὰ τῆς σημασίας τους. Σ' αὐτὸ θὰ προστέσω τὴν λειτουργία τῆς κρίσης ποῦ κατὰ τὸ Σόπενκουερ μεσιτέπει ἀπὸ τὰ ἀφαιρεμένα λογικὰ ξεδιαλύματα, στὰ λογικὰ καταπιαστὰ—ἀπὸ τὸ λογισμὸν στὸ νοῦ. Ὡστε κάθε κριτικὴ θεωρία συνεδένει νοῦ καὶ λογισμὸν μετὰ τὴν κρίση. Καὶ τώρα μποροῦμε νὰ προχωρήσουμε.

Στὸ ἄρθρον «ἡ φυλὴ» ὁ κ. Ἑρμῶν θαρρεῖ πὼς ἡ ἀντίληψί μου παραδέχεται τὶς φυλὰς ἰσοδύναμες. Τέτια γνώμη δὲν ἔχω ἐκφράσει ποθενὰ κι ἂν τοῦτο μποροῦσε νὰ ὑποστηριχθεῖ, βέβαια δὲ θὰ εἶταν μετὰ τὸ νόημα ποῦ τῆς δίνει ὁ κ. Ἑρμῶν. Δὲν εἶναι ὅμως στὸ θέμα μας. Θὰ παρακολουθήσω τὰ διδόμενα τῶν ἄρθρων του πρῶτα στὴ θεωρία γιὰ νὰ βγῶ κατόπι στὰ πρακτικὰ συμπεράσματα. Θέτω τὰ σημεῖα στὰ ὅποια ὑπάρχει, θαρῶ, ὁμοφωνία μετὰξὺ μας. Ὁ κ. Ἑρμῶν παρατηρεῖ πὼς «τὸ κλίμα κ' ἡ γεωγραφικὴ περικυκλωσιὰ δὲ φτάνουνε γιὰ νὰ ἐξηγήσουνε μόνον τοὺς τὶς φυλετικὰς ἀνομοιότητες—τουλάχιστο σὲ χρονικὰς περιόδους—ποῦ νὰ μὴν ξεπερνῶνεν τὰ σύνορα τῆς ἱστορίας» (Νουμ. 279). Πολὺ σωστά. Κι ἂν πῶ πὼς οἱ φυλὰς συναμεταξὺ τους (καθὼς καὶ τὰ ἄτομα) εἶναι ἀνόμοιες δὲ λέω τίποτα

καινούριον καὶ βάνω μιὰ βάση στὴν ὁποία θὰ συμφωνήσουν ὅλοι, ἐλπίζω. Ἡ ἀνθρωπολογία μετὰ τοὺς συντελεστὰς τῆς πρέπει λοιπὸν νὰ λογαριάζεται σὲ κάθε σοβαρὴ ἱστορικὴ μελέτη. Γιὰ νὰ γίνῃ ὅμως καλοσύνειδῃ ἐξέταση δὲν πρέπει νὰ μετατρέψουμε τὴ συζήτηση σὲ ζήτημα νέβρων καθὼς κάνει ὁ κ. Τσάμπερλαιν καὶ καθὼς ὁ κ. Ἑρμῶν θαρρεῖ πὼς εἶναι κατὰ βάθος. Ἀξίωμα ποῦ θέτει γενικὰ τοὺς Germanen ὡς ἀνώτερη φυλὴ δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ διότι οἱ Μπόξερς στὴν Κίνα κι ὁ χαμαιπρόσωπος στρογγυλοκέφαλος ἀλπίνος ποῦ ἀναφέρω στὸ προηγούμενον μου ἄρθρον ἔχουν ἀντίθετη γνώμη (3). Θὰ τὸ διατυπώσουμε λοιπὸν ἄλλως: Οἱ ἰνδοεβραῖοι ἔχουν ἓναν ὀρισμένο πολιτισμὸν καὶ θέλουν νὰ τὸν ἐπιβάλλουν γιὰτὶ τὸν θεωροῦν ἀνώτερον. Κι αὐτὴ μὴ φαίνεται πρόταση ποῦ μπορεῖ λαμπρὰ νὰ ὑποστηριχθεῖ.

Τώρα ἂς ἐξετάσουμε τί ἰδανικὰ ἀποτελοῦν αὐτὸν τὸν πολιτισμὸν. Κατὰ τὸν κ. Ἑρμῶν μιὰ φυλὴ δυνατῶν ἀνθρώπων. Καὶ μᾶς δίνει τὸν ἐξῆς ὅρισμόν τῶν δυνατῶν (Νουμ. 279, σελ. 1): πάντα πολεμικοί... ἀρπαχτικοί καὶ γενναῖοκαρδοί. Παρακάτω διαβάσω: «Ἔτσι γεννηθήκανε οἱ μεγάλες ἀριστοκρατικὲς φυλὰς—οἱ φυλὰς τῆς δυνάμεως. Σὺν ὅμως μετὰ τὴν κατάκτηση καὶ τὸ κούρσο θεμελιωθήκανε στέρεις καὶ πολυέθνες κοινωνίες οἱ δυνατοὶ χάσανε μετὰ τὸν καιρὸ τὴν ὑπεροχὴν τους κ' ἡ θέληση τοῦ νικημένου ὄχλου—δηλαδὴ τοῦ μέσου καὶ κάποτε τοῦ κατώτατου ὅρου—ἦρθε στὴν κυριαρχία». Κατὰ τὸ κομμάτι αὐτὸ τὶς δυνατὰς φυλὰς ξεδιακρίνει ὁ πόλεμος, ἡ ἀρπαγὴ, ἡ κατάκτηση καὶ τὸ κούρσο (4). Σύμφωνα μετὰ τοῦ-

3) Ὁ κ. Ἑρμῶν μετρεῖ στὰ γνωρίσματα τοῦ πολιτισμοῦ τὴν ἑσπλωτικὴν δυνάμιν καὶ παρατηρεῖ πὼς λείπει στὴν κίτρινη φυλὴ. Ὅμως ἡ ἑσπλωτικὴ τῆς δυνάμιν εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε προκαλεῖ ἀπαρτὰ σύγκρουση μετὰ τὶς ἄσπρες φυλὰς μὴ ἀποτελέσματα σὺν τὸ Ρωσοῖαπωνικὸν πόλεμον καὶ τὴν Ἀμερικανικὴν διαφορά. Κι ὅποιος ἔτυχε νὰ πλησιάσῃ Κινέζον ἐργάτην στὸ ἐξωτερικὸν θὰ παρατηρήσῃ τὴν περιφάνειαν ποῦ ἔχει γιὰ τὸ σὺν τοῦ καὶ τὴν περιφρόνησίν του γιὰ τὶς ἄλλες φυλὰς ποῦ φτάνει στὸ σημεῖον νὰ καμῶνεται πὼς δὲν κατέχει ξενὴν γλῶσσαν γιὰ νὰ μὴ τὸν σκοτίζουε στὸ ἰδανικὸν βασιλεῖόν του. Τέτιον ὅμοιον παράδειγμα συνάντησα μόνον στοὺς Ἑγγλέζους ἱμπεριαλιστὰς ποῦ ταξιδέβουνε στὴ Γερμανίαν καὶ στοὺς Φράγκους τῆς Πόλης.

4) Παρακάτω ἀναφέρει ὁ κ. Ἑρμῶν τὴν «μεγαλόφρον ἄξιοπρέπειαν». Ἰσλα-Ἰσλα γιὰ τούτη τὴν ἀξιοπρέπειαν μιλοῦσα ὅταν ἔλεγα, ἀντίθετα μετὰ τὸν κ. Τσάμπερλαιν, πὼς τῆνε βρισκῶ ἀνώτερη στοὺς Ἀραβικοὺς σμιτῆς τοῦ μεσαίωνα παρὰ στοὺς τότε γνήσιους Germanen Σλάβους (Sclavi)—καὶ δὲ μιλοῦσα καθόλου γιὰ ἀξιοσύνην στὴν τέχνη. (Νουμ. 266).

τον τὸν ὅρισμόν ἔχουμε δύο δυνατὰς φυλὰς: τὴν Ἀριανικὴν καὶ τὴν Τουρκο-Μογγολικὴν ποῦ κι αὐτὴν νικητράν περεχύθηκε καὶ καταστάλαξε στὴν κεντρικὴ Ἑβρώπη κι ἄλλου. Σ' αὐτὸν τὸν ὅρισμόν τῆς δυνάμεως θὰ προστέσω κι ἄλλους μερικοὺς. Ἦδη ἀπὸ τὸ κομμάτι ποῦ ἀνάφερα βλέπομεν ἔφτυς πὼς κι ὁ νικημένος ὄχλος εἶχε μιὰ θέληση καὶ τούτη ἡ θέληση βγήκε νικητράν ἀφοῦ διαβάσαμε πὼς ἦρθε στὴν κυριαρχίαν. Ἐχουμε λοιπὸν: δυνάμιν σωματικὴν, δυνάμιν τῶν πολλῶν, δυνάμιν διανοητικὴν, δυνάμιν ἠθικὴν (μεγαλόκαρδος ποῦ λέει) κ.τ.λ. κ.τ.λ. Ὅποιος κατέχει ὅλες τούτες τὶς δυνάμεις εἶναι ὁ ἥρωας ἢ καλλίτερα ὁ σωστὸς θεὸς καὶ τέτοιους τύπους μᾶς παρασταίνουε σὰ ἰδανικὰ τῶν φυλῶν οἱ ποιητὰς τους.

Μετὰ τὸ νὰ ὀρίσουμε ὅμως ἰδανικὰ καὶ πολιτισμοὺς δὲ λύνουμε τὸ ζήτημά μας. Ἐκεῖνο ποῦ βλέπομεν εἶναι πὼς τὸ συναπάντημα τῆς ἀρπαχτικῆς, κατὰ τὸν κ. Ἑρμῶν, φυλῆς μετὰ τὸν Ἀσιατικὸν πολιτισμὸν (Ἀριο-σεμίτες) μᾶς δίνει καρποὺς σὺν τὸν Ἑλληνικὸν καὶ ἐν γένει Ἑβρωπαϊκὸν πολιτισμὸν. Γιὰ νὰ τὸ θεωρήσουμε δυστύχημα θ' ἔπρεπε νάχουμε παρὰ ἄλλῳ ξετύλιγμα ἁμιχτοῦ Ἀριανικοῦ πολιτισμοῦ. Τέτιον ὅμως ξετύλιγμα δὲν ἔγινε. Ὅσο προχωροῦσε στὸ Βορρὰ ὁ Μεσογειατικὸς πολιτισμὸς καὶ συναπαντιοῦνταν οἱ φυλὰς μεγάλας ἢ παραγωγῆς τοῦ ἀθρώπινου μυαλοῦ σὲ κάθε εἶδος. Καὶ δὲν ἔχουμε κανένα λόγον (ἐγὼ τουλάχιστον) νὰ προτιμήσουμε τὸν Κελτικὸν ἢ Σλαβικὸν πολιτισμὸν πρὶν τὸ ἀνακάτωμα, ἀπὸ τὸ σημερινὸ μετὰ τὸ ἀνακάτωμα. Ὡστε ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ἀρρωστιαρικὸν ρομαντισμὸν ποῦ πάντα στὶς περασμένες ἐποχὰς βλέπει καὶ φτιάνει ἀνύπαρχτα ἰδανικὰ δὲ βλέπω καθόλου νὰ ποδεῖχεται ἂν τὸ σμῖξιμον δύο φυλῶν ἔβλαψε τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑβρώπης. (Πρόσδος εἶναι λέξις δίχως σημασίαν ἀφοῦ ὁ καθένας τὴν παίρνει στὸ νόημα ποῦ θέλει). Κι ἂν ὁ κ. Ἑρμῶν δὲ λογαριάζει γιὰ σκοπὸν πολιτισμοῦ τὸ μέγαλωμα τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως καὶ τὴν «μεγαλόφρον ἄξιοπρέπειαν» τοῦ ἐπιστήμονα ποῦ θυσιάζει τὴν ζωὴν του νὰ ἐλαττώσει τοὺς πόνοους τῆς ἀθρώπινος τούτου δὲ μετὰ πείθει νὰ προτιμήσω τὴν μεγαλόφρον ἄξιοπρέπειαν τοῦ κούρσου καὶ τῆς ἀρπαγῆς.

Θαρῶ ὅποιος διάβασε μετὰ προσοχὴν τὰ δύο μου ἄρθρα νὰ πείστηκε γιὰ τὸ ἀδύνατον νὰ ὀρίσουμε ἂν τὸ σημεῖον αἵμα ἔβλαψε τὴν Ἑβρώπη ἢ τὴν ὠφέλησε. Ὅπως κι ἂν εἶναι ὅμως τὸ φυλετικὸ ἀνακάτωμα στὴν Ἑβρώπη εἶναι τέτιον ὥστε καταντᾷ γε-

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΡΙΑ ΛΟΓΙΑ^{*)}

(•ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ• ΤΟΜΟΣ Δ')

Ἐνῶ ἐξακολουθοῦσε ὁ ἀγὼνας στὴν Ἑλλάδα, δὲν ξεχνοῦσαμε πὼς ἀξίζει κάπου κάπου νὰ μάθουμε καὶ στὴν Ἑβρώπη τί δουλειὰ κάνουνε οἱ καλοὶ μας οἱ δασκάλοι ἐκεῖ κάτω. Γιὰτὶ παρατήρησα πὼς ὅτι κι ἂν τοὺς πῆς ῥωμαλικά, δὲν τοὺς μέλει. Καὶ στὴν καθαρῆσσαν δηλαδὴ νὰ τοὺς τᾶλεγε, δὲ θὰ τοὺς ἐμελε περισσότερον. Ἀκόμη δὲν ξέρουνε τί θὰ πῆ γλῶσσα καὶ τοὺς φαίνεται πάντα πὼς δὲ μπαίνει σὲ λογαριασμὸν. Πᾶρε νὰ τὰ γράψῃς σὲ μιὰ γλῶσσα γνωστῆ, κι ἀμέσως καταλαβαίνουνε. Δὲν εἶναι ὅμως ἀφοτῶσις ψυχῆς σημάδι, ἐπειδὴ καὶ σοῦ δείχνει ἐγώσιμόν. Δὲν ντρέπονται τὸν ἑαυτὸν τους, τὴ συνέ-

δησή τους δὲν τὴν ντρέπονται, ντρέπονται τοὺς ἄλλους. Ἀπὸ φιλότιμον ντρέπονται—καὶ κάποτε ἀλλάζουε—ὄχι ἀπὸ ἠθικὴν. Χρόνια τώρα ποῦ εἶχα δημοσιέψῃ σὲ μιὰ μας παρισιανικὴν φημερίδα ἓνα μου ἄρθρονδᾶκι γιὰ κατὶ ἀθηναϊκῆς ῥεπορταῖος (1). Ὅσο ἀσήμενον κι ἂν εἶτανε, τοὺς ἔδωσε στὴν Ἀθῆνα ἐντύπωση μεγαλῆτερη ἀπ' ὅλους τοὺς τόμους ποῦ δημοσιέψῃ ἑλληνικά. Τὰ καημένα μου τὰ γαλλικά, τὰ γαπημένα. Μιὰ φορὰ κ' ἐνκν καιρὸν, σὺν εἴμουε παλληκάρι, σὺν εἴμουε καὶ παιδί, ἓνα πρᾶμα εἶχα στὸ νοῦ μου, τὰ γαλλικά νὰ γράψω μιὰ μέρα, νὰ γράψω μάλιστα στίχους, νὰ γίνω ποιητῆς, κανέναν καινούριον Chénier. Ἐπειτα συλλογίστηκα τὴν Ἑλλάδα ποῦ ὄχι μόνον τοὺς στίχους ἔχει ἀνάγκη, ποῦ ἔχει ἀνάγκη καὶ τὰ πεζά, ποῦ ἔχει ἀνάγκη μιὰ γλῶσσα. Ἔτσι θυσιάσα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ὄνειρά μου. Τώρα μὴ χρησιμέβανε εἴτε γιὰ νὰ δοξάσω, μετὰ τὰ μικρά μου τὰ μέσα, τὴν νεώτερη ἑλληνικὴν φιλολογίαν, τὴν ἀθάνατην γλῶσσαν τοῦ λαοῦ εἴτε γιὰ νὰ πῶ ἓνα Ἐδῶ εἴμαστε, στοὺς δασκάλους. Λοιπὸν καὶ στὰ 1901 ἔγραψα ἓνα μεγαλοῦτσικον ἄρθρον ποῦ προσπαθήσα νὰ δείξω τὰ πρᾶματα

ὅπως εἶναι, νὰ ἐξηγήσω καὶ στὸ δημόσιον τοῦ Παρισίου τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικόν (2). Γιὰ τᾶρθρον μου, αὐτὸ μίλησα κι ἄλλου (3), ὥστε δὲν τὰ ξαναλέω. Στὴν Ἑλλάδα, τὴν ἴδιαν ἐποχὴν, δὲν πολεμοῦσα—τί νὰ πολεμᾷ κανεὶς μέρα νύχταν;—ἐπαιζᾶ, γελοῦσα, γιὰ νὰ γελάσῃ κι ὁ ἀναγνώστης. Τέτιον παιχιδάκι ὁ Ἑπαιώσις, ἡ ἀπάντησή μου στὸ Ἀφιέρωμα τοῦ Ἀργύρη. Ψυχολογῶντας στὴ γλῶσσαν του τὸ Ρωμιό, τοῦ δείχναμε κιόλας πὼς μιὰ γλῶσσα ποῦ ξέρεν νὰ τὸν ψυχολογήσῃ, μετὰ σωστά τῆς εἶναι γλῶσσα του καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀγαπήσῃ. Τότες εἶχαμε καὶ φημερίδα δική μας, δηλαδὴ ὅτι ἐστελνα στὸ Ἄστυ, χρωστῶ νὰ τὸ μολογήσω πὼς μὴ τὸ βάζανε. Μοῦ βζᾶνε ἄξαφνα ἓνα μου γράμμα γιὰ τὸ Γλωσσικὸν ζήτημα καὶ στὴν Κρήτην, ἐπειδὴ τὴν Κρήτην ἐμεῖς, κι ὅλο τὴν Κρήτην βλέπομε σὰ ὄνειρά μας τὰ χρυσά, ἡ Κρήτην, ὅπως εἶπαμε, νὰ γλυτώσῃ τὴν Ἑλλάδα κι ἀπὸ τῆς καθαρῆσσαν τὴν σκλαβιά. Μὰ τᾶρθρα μου τὰ περισσότερα δημοσιεβόντανε στὴν Ἀθῆνα, καὶ κοιτάζετε τί περιέργον, σὲ μιὰ δασκαλικὴν φημερίδα, στὸ Ἄστυ. Ὁ

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸ 286 φύλλον.

1) L'interview athénienne, Autour de la Grèce. 1897, 225.

2) La bataille littéraire en Grèce, Revue de Paris, 1er Mars 1901, 109—129.

3) P. κ. Μ., Β', 314 κ. ἄ.

λοῖο νὰ βγάξουμε φυλετικὲς θεωρίαι. Πῶς νὰ ὀρί-
σουμε ποιὸς ἀξιώθηκε τὰ καλὰ (!) καὶ ποιὸς τὰ κα-
κὰ (!) στοιχεῖα στὸ μούρασμα; Ἀπὸ ἐτόνιζα στὸ
προηγούμενο ἄρθρο μου σημειώνοντας τὰ φυσικὰ γνω-
ρίσματα ποὺ ἡ ἐπιστήμη παραδέχεται γιὰ τὶς φυ-
λές τῆς Ἑβρώπης, πρὶν τὶς εἰσβολές καὶ τὸ ἀνακά-
τωμα, καὶ ποὺ ξαναβρίσκονται μπερδεμένα στὰ χα-
ρακτηριστικὰ τῶν μεγάλων ἀνθρώπων μας.

Ἀφῖνω τὰ θεωρητικὰ κ' ἔρχομαι στὴν Ἑλλά-
δα. Ὁ κ. Ἑρμονας δὲ μᾶς δίνει κανένα σωματικὸ
γνώρισμα ποὺ νὰ μᾶς χρησιμεύει γιὰ τὴν ἀπαγόρε-
ψη γάμων μὲ κατώτερες φυλές καὶ γιὰ τὸ χειροῦρ-
γημὰ (5). Μὰ καὶ ὁ ἴδιος θεωρεῖ τὴν πρότασιν ἀνε-
φάρμοστη. Δίνει ὅμως ἕνα πρόγραμμα δράσης γιὰ
τὴν πολιτικὴν μᾶς πρὸς τοὺς ἀρβανίτες ποὺ μοῦ φαί-
νεται ἀξιόλογο καὶ γεμάτο κρίση—ἂν καὶ μερικοὶ
βραχυκέφαλοι ἀρβανίτες θὰ σύγγιζαν τὴν θεωρίαν τοῦ
κ. Τσάμπερλαιν. Κ' ἐπὶ τέλους, σὰν τὸν κ. Ραμᾶ,
σὰν ὄλους μᾶς—Ρωμιοὺς τῆς ἀφροκρατορίας καὶ
Ρωμιοὺς τοῦ βασιλείου—προτείνει ἐκπαιδευτικὴ με-
ταρρύθμιση. Μὰ, ὅσο ξέρω, ἕνας μόνος μίλησε θετι-
κὰ γιὰ τὰ μέσα τέτοιας μεταρρύθμισης—ὁ κ. Σκλη-
ρός. Κοντὰ σὲ ἄλλη πολιτικὴν δράσιν ποὺ χρειάζεται
; γιὰτὶ νὰ μὴ ρίζουν τὸ σπόρο μιᾶς ἀνώτερης ιδέας
στὸ λαὸ; Ὅσοι δουλέβουν νὰ μᾶς φτιάσουν ἕνα θέα-
τρο τῆς προκοπῆς ἄς προσέξουν τὰ στοχαστικὰ λό-
για τοῦ κ. Βασιλικοῦ γιὰ λαϊκὰς παραστάσεις ἔξω
ἀπὸ τὸ ἀστυκὸ snobisme. (Νουμ. 278 «Γιὰ ἕνα
κοινὸ καὶ γιὰ ἕνα δράμα»). Ὁ κ. Ἑρμονας δὲ φαί-
νεται νὰ γαπαῖ τὴν λευτερίαν τοῦ ὄχλου. Μὰ ἐγὼ λέω
πῶς ἡ σκλαβιά γεννᾷ τὴν ταπεινοσύνην, τὴν μικροφυ-
χίαν, τὸ Ressentiment τοῦ Νίτσε. Ἐχεῖς λαὸ
σκλαβωμένο—ἔχεῖς λαὸ μικρόψυχο. Δώστου λευτε-
ριά, τοῦ γενναῖο τὴν ἀξιοπρέπεια, τοῦ ἀφιέρει τούς
φρονερούς σάπιους στοχασμοὺς τοῦ δεμένου. Ἄν τῶ-
ρα θὰ βρῖσκει νέα πράγματα, ἢ ποιὸς θὰ τὰ βρῖσκει
στὴν ἐλεύθερην κοινωνίαν εἶναι προφητικὴ κουβέντα
ποὺ μπορεῖ νὰ συζητηθεῖ μὲ ἐρμηνεῖες τῶν διδόμε-
νων τῆς ἱστορίας, μὰ τοῦτο εἶναι ἐπικίντυνο κ' ὑπο-

5) Τὰ ψυχολογικὰ γνωρίσματα κατανοῦν ἀξεδιάλυτα.
Κι ἀρτηρήρησα πῶς στὴ Γερμανίαν ὅσο καὶ σήμερ οἱ πιὸ ἀντι-
σημίτες εἶν' ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουνε τέλειαν μορφήν γιαιουντίδων.
Ἐνας τέτιος μὰ φορὰ μ' ἔλεγε : «Δὲν πειράζει. Σ' ἐμὲ
τὰ μυαλὰ εἶναι Ἰντογερμανικὰ».—Κάθε φρόνιμος ἄνθρωπος
θὰ ὁμολογήσει πῶς ἡ ἀξία τέτιος ὑποκειμενικῆς συζήτησης
εἶναι προβληματικὴ.

6) Ὁ ἄνθρωπος θαρρῶ πολὺ δημοτικιστὴς δὲν εἶτανε
εἶτανε πιὸ πολὺ ὁ ἄλλος. Εἶχαμε ὅμως παλιὰς γνω-
ριμίας μὲ τὸν Ἄννινο κ' εἶσι τίποτα δὲν ἔλεγε. Εἶ-
δεμὴ, ποὺ νάκουση γιὰ δημοτικὴ; Ἐγὼ πάλι ἔκα-
να σὰ νὰ μὴν τὸ ἤξερα—ἐπειδὴ πῶς νὰ τὸ παρα-
δεχτῶ πῶς δὲν τιμᾷ τὴν ἐθνικὴν τὴν γλῶσσαν ἕνας
φίλος μου;—καὶ τὰ πηγαίναμε ἀξιόλογα. Εἶμουνε
ἡσυχος, εἶμουνε χαρούμενος, τὸ ζήτημα πρόδεβε κα-
λά. Κάπου κάπου ἔβγαζε κανένας κὶ ἀπὸ ἕνα βι-
βλιαράκι. Τὸ διαβάσαμε, τὸ διαλαλούσαμε—ἀνα-
μεταξύ μας. Νὰ μὴν τὸ παρακάνουμε κιόλας. Ἐν-
νοεῖται καὶ μοναχὸ τοῦ πῶς πλῆθαινε τὰ σκέρη τῆς
δημοτικῆς, πῶς λίγο λίγο καταλάβαινε ὁ κόσμος,
γιὰτὶ πάντα θέλει καιρὸ νὰ καταλάβῃ, ἀνοίγανε τὰ
μάτια καὶ φωτιζόντανε τὰ μυαλὰ. Μὰ πῶς νὰ σὰς
τὸ ξηγήσω; Σιγὰ σιγὰ προχωρούσαμε. Καμαρώνα-
με καὶ τὸ λίγο ποὺ κερδίζαμε. Εἰρηνικὰ καὶ βραχα-
τεμένα.

Τότες ἔσπασε ὁ πόλεμος ὁ βάρβαρος. Κόντεψε
ὅλα νὰ μᾶς τὰ ρίξῃ κάτω, νὰ μᾶς τὰ χαλάσῃ ὅ-
λα. Κὶ ὅλα μᾶς τᾶβαλε στὸν ἴσιον δρόμο.

Τὴν αἰτία τὴν ξέρετε, ἢ μεταφράση τοῦ Πάλ-
λη καὶ τὰ τέσσαρα βαγγέλια στὴ δημοτικὴν. Γιὰ τὴν
μετάφραση καὶ γιὰ τὸν πόλεμο, τὰ εἶπαμε ἄλλου.

κειμενικότατο ἔδαφος ποὺ ἀποκλείει κάθε δογματι-
σμό (6).

Τὰ λόγια μου φωνάζουν ὅσα ἔλεγα τὴν πρώτη
φορὰ : Μὴ θεωρίαι, ἀνώφελες κὶ ἀναπόδειχτες ποὺ
μᾶς σκοτίζουνε στὴν πράξιν μας. Ἀφήστε τοῦτο τὸ
λοῦσο στοὺς φτασμένους λαοὺς τῆς Δύσης καὶ στοὺς
ἀκαδημαϊκοὺς μανταρίνους ποὺ παίζουσι μὲ τὶς ιδέαι,
σὰ μὲ τὸν ψιλοδιάφανον καπνὸν τοῦ σιγαρέτου. Ἐ-
μεῖς πρέπει νὰ κουνήσουμε πλῆθια—κὶ ὄχι πρὸς τὰ
πίσω, παρὰ ἘΜΠΡΟΣ.

Μόναχο ΜΑΡΚΟΣ Σ. ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ

6) Εἶναι ἀπὸ τὰ περιεργὰ πῶς ὁ δογματισμὸς, ἀφοῦ
φαινότανε νὰ τόνε σκότωσ' ὁ Kant μὲ τὴν κριτικὴν του, ἔ-
ξακολουθεῖ καὶ βασιλεύει. Κάθε ἐπιστήμη βασιζέται σὲ κά-
ποιο δογματισμὸ, χρειάζεται ὅμως μεγάλη κριτικὴ προσο-
χή. Ὅσοι ἐπιστήμη βιστοῦνε ἀπὸ τὰ μαθηματικὰ λογα-
ρίζουσι πάνω κάτω μ' ὀρισμένα διδόμενα. Μὰ ἡ ἀθρωπο-
λογία ποὺ οὔτε στὰ σπάργανα δὲν εἶναι; Ποῦ ἀκόμα μὲ τό-
σο παθασμένα νέβρα συζητιέται;

ΤΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΤΟΥ ΒΙΡΓΙΛΙΟΥ*)

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ἀφοῦ σὲ τοῦτα ἐπρόσεξες, θυμήσου ν' ἀναβράσεις
Πολὺ προωτήτερα τὴ γῆς καὶ νὰ σουδοκοπήσεις
Τὰ τρισμεγάλα τὰ βουνὰ καὶ στὸ βορροῦ τὸν σβῶλον
Προωτήτερα τὰνάσκελα ν' ἀπλώσεις, πρὶν οἰκίσσεις
Πρόσχαρο γένος ἀμπελιοῦ. Πολὺ καλοὶ εἶνε οἱ κάμπου
Μὲ τὰ σακρὰ τὰ χόματα κὶ αὐτὸ τὸ κατορθόνουν
Οἱ ἀέριδες, κ' οἱ παγεροὶ πάχνες, κ' ὁ νευρωμένος
Σμαρτηγᾶς, ἀνασκαλεύοντας τονιὰς ξεσφαλισμένες.
Ἄνισως κ' ὄλας, μερικοὶ δὲν ἀμελοῦν καμίαν
Ἐγνοια, προωτήτερα ζητοῦν παρόμοιος νᾶνε ὁ τόπος,
Ὅπου τὸ πρῶτον τὸ φυτὸ τῶν δέντρων ἐτοιμάζουν,
Μὲ κείνον ποῦ θὰ τὰ δεχθεῖ σὲ λίγο χωρισμένα.
Ὅς καὶ τὸ μέρος τοῦρανοῦ στὴ φλούδα σημαδεύουν
Γιὰ νὰ στηθεῖ κάθε δέντρον στὸν τρόπο ποῦ ἐσπεκότουν,
Μὲ τὸ ἴδιο μέρος νὰ βαστᾷ τὰ κάματα τοῦ Νότου,
Μὲ τὸ ἴδιο μέρος νὰ γυρνᾷ τὲς πλάτες του στὸν πόλο.
Τόσο μπορεῖ τὸ μάθημα στὴν τρυφερὴν ἡλικίαν!
Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ρώτησε ποῦ πρέπει τὰμπέλι
Νὰ φύτευε καλῆτερα, στὲς ράχες ἢ στὸ σιάδι.
Κὶ ἂν λιβαδιοῦ θροεφτάρικον διαλέξεις τὰ χωράφια,
Φύτενε τότες τὲς κλαδιὰς πυκνὰς πλὴν ὀνὸς ὁ Βάκχος
Δὲ γένεται μὲ τὴν πυκνὴν καρποφορὰ κ' ἂν πάλι

*) Κοίτα περασμένο φύλλο.

Τὰ λέει φαρδιά πλατιά κ' ἡ φυλλαδοῦλα ποὺ δημο-
σίεψα τότες καὶ ποὺ σὰς τὴν ξαναδημοσίεψα σήμε-
ρις ἀπαράλλαχτη ὅπως βγήκε στὰ 1902. Ὁ πρόλο-
γός μου ἐδῶ δὲν ἔχει νὰ σὰς δηγηθῇ τὰ ἱστορικὰ
τοῦ ἀγρίου ἐκεῖνου τοῦ σηκωμοῦ. Ἐχω νὰ σὰς ξη-
γήσω πῶς καὶ γιὰτὶ ἀναγκάστηκα νὰ βγάλω τὴν
φυλλαδοῦλα μου τὴν ἴδιαν.

Ὅτι ἄκουσα γιὰ ταραχές—μάλιστα γιὰ ταρα-
χὲς τέτοιου εἶδους—ἀμέσως τόνουισα πῶς φοβερὰ
θὰ μᾶς βλάψῃ, ἄς εἶναι μόνον καὶ μόνον γιὰ τὸ λόγο
ποῦ ἀδύνατον πιά νὰ δημοσιεύουμε τὸ παραμικρὸν ἄρ-
θρουδάκι σ' ὅποια φημερίδα κὶ ἂν εἶτανε, ἀφήστε ποῦ
τώρα πιά μᾶς περνούσανε γιὰ Σατανάδες, τὸ πιστε-
βε καὶ τὸ κακόμοιρον τὸ πλῆθος. Εἶπα μέσα μου.
Κάτι πρέπει νὰ κάμω. Ἐτσι ξεροὶ νὰπομεινουμε, δὲ
γίνεται καὶ δὲν ταιριάζει. Ἀνάγκη νὰ φανοῦμε. Ὁ
ἄντρας, σὰν ἄντρας νὰ φέρνεται. Ὅταν ἔρχεται ἀ-
πάνω σου ἢ μπῶρα, νὰ σκύφῃς τὸ κεφάλι, ὅταν ἢ
πρόληψη γυρῆσει τὸ στόμα σου νὰ σοῦ στουμπώσῃ,
εἰς τὸ βουθαίνεσαι, εἶναι ντροπὴ, θὰ τὸ λέγανε κὶ
ἀτιμία οἱ πατέρες σου τοῦ 21. Λοιπόν, ὄμπρός.

Εἶχα τὸ χειμῶνα ἐκεῖνον ἀπειρες δουλειᾶς—δου-
λειᾶς ὅπως ἔχουμε βέβαια κάθε χειμῶνα στὸ Παρίσι,
μὰ περισσότερες ἀπὸ τὶς ἄλλες χρονιὰς. Τὸ φέρουν

Διαλέξεις ἕνα γῆπεδο ροβολητὸ μὲ ράχες
Ἡ καὶ βουνάκια πλαγιστά, στὰ δροῖνια δῶκε χάρη
Μὰ πάντα οἱ δρόμοι ποῦ λοξὰ τοὺς κόβουν ἄλλες
[στράτες,
Θὲ νᾶνε τέλειαι ταιριαστοὶ στὰ φυτεμένα δέντρα.
Κὶ ὅπως θιαν τὲς σπειρες τῆς ξεδίπλωσε τοῦ μάκρου
Ἡ λευθῶνα γιὰ τρανὸν ἀγῶνα, καὶ τὰσκέρι
Ἐστάθηκε στὸν ἀνοιχτὸ τὸν κάμπο κ' οἱ γραμμὲς του
Εἶν' ἴσιες, κ' ἀπὸ τὸ χαλκὸ ποῦ ἀστράφτει κυματίζει
Μακρόθε ἢ γῆς δάκρυον, κ' οἱ τρομεροὶ οἱ μάχες
Ἀκόμα δὲν ἔμάνισαν, μὰ ἀνάμεσα στὰ ὄπλα
Περιπλανιέται δίβουλος ὁ Ἄρης, ἔτσι οἱ δρόμοι,
Ποῦ δλοῦθε θᾶνε ὁμοίως πλατειοῦ, θὰ διαχωρίζουν ὅλα
Κὶ ὄχι γιὰ νὰ βρεῖ μοναχὰ στὴν ἀδειανὴν τὴν θεὰ
Κάποια ξεφάντωση ἢ ψυχὴ, ἀλλὰ γιὰτὶ δὲ δίνει
Ἄλλοιως τὲς ἴδιες δύναμες ἢ γῆς σὲ κάθε κλήμα,
Καὶ σ' ἀδειο δὲ θὰ μπόρειαν ν' ἀπλώσουν οἱ κλαδιὰς του
Ἴσως ρωτᾶς τί γκρέμισμα ταῦτάκια πρέπει νᾶχουν;
Ἐτόλμησα νὰ μπιστευτῶ τὸ κλήμα σὲ σαῖττᾶρι
Φτενό. Τὸ δέντρο μπιγγεται βαθύτερον στὰ σπλάγχνα
Τῆς γῆς, κ' ὁ πρῶτος μάλιστα, ποῦ ὅσο μὲ τὴν κορφήν του
Στοῦ αἰθέρα ἀπλώνει τὲς κνιὸς καὶ μὲ τὴν ρίζαν τόσο
Ἐρχεται πρὸς τὰ Τάρταρα γι' αὐτὸ μήτε ὁ χειμῶνας,
Μήτε βροχάδες κ' ἄνεμοι δὲ θὰ τὸν ἀνασπᾶσουν,
Ἄλλὰ θὰ μείνει ἀσάλευτος καὶ θεὸν νὰ καταβάλει
Στὸ δούρημα πολλότατος ἀπόγονος κ' αἰῶνες,
Ἀφίοντας πολλὰς γενιὰς ἀνθρώπων νὰ διαβαίνουν,
Καὶ τότες πέρα ἀπλόνοντας τὰ μπράτσα καὶ τοὺς
[κλώνους

Τοὺς δυνατοὺς, ὀλόγυρα τὸν ἀπεικὸν τὸν ἴσιον
Ἀὐτὸς στὴ μέση στέκοιτας βαστᾷ μὲ τὸν κορμὸν του.
Τὰμπέλι ἄς μὴ σοῦ προσκυνᾷ τὸν ἥλιον ποῦ καθίζει,
Κὶ ἀνάμεσα στὰ κλήματα λευτοκαρῆς μὴ βάλεις,
Καὶ μὴ διαλὲς τὲς πλὴν ψηλὰς βεργούλες καὶ μὴ σπάσεις
Ρῖγα ἀπὸ τὰ ψηλότερα τοῦ δέντρου—τόσος εἶνε
Τῆς γῆς ὁ πόθος. Τὰ φυτὰ μὴ βλάπτεις μὲ λεπίδι
Πατοῦ καὶ κλώνους ἀγριλιοῦ στὴ μέση μὴ φτυεῖς,
Γιὰτὶ οἱ ἀστόχαστοι βοσκοὶ συγρὰ νὰ πέσει ἀφίονον
Φωτιά, ποῦ πρῶτα κλέφτικα στὴ λαδερὴν τὴν φλούδα
Κρουμμένη, ἀνάφτει τοὺς κορμούς καὶ παίρνοντας
[τὰ φύλλα
Βροντᾷ ἀπεικὰ στὸν οὐρανὸν κ' ἀπέκειθε ἀκλονθῶντας
Στοὺς κλάδους καὶ στὲς ὑψηλὰς κορφάδες βασιλεύει
Νικητῆρα, κ' ὄλο τὸ δέντρο τυλίγει μὲς τὲς φλόγες,
Κὶ ἀπὸ τὴν πίσω καπνὰ πυκνὴν, μελανιασμένο
Γνέφι πελλεῖσι τοὺς οὐρανοὺς καὶ μάλιστα ἂν φουρτῶνα
Πέσει στὰ δάσα ἀπὸ ψηλὰ καὶ συμμαζεῖε ὁ ἀέρας

κάποτες μερικὰ περιστατικὰ, οὔτε γιὰ τὴν ἀνάσα
σου νὰ μὴν ἀδειάζῃς. Σκοτώθηκα ὥσπου νὰ τοιμά-
σω, νὰ βγάλω τὴν φυλλαδοῦλα. Μὰ εἶχα συλλογιστῇ
καὶ κάτι ἄλλο. Νὰ μὴν παίρνουνε ἄρθρα μᾶς, τίπο-
τα δὲν εἶτανε. Βιβλίον νὰ δημοσιεύαμε, ἄνθρωπος μὲ
τὰ χέρια του δὲ θὰ τόπιανε, ἄνθρωπος δὲ θάρρηγνε
μὴ μὰτῖα, ἐπειδὴ τὸ θεωρούσανε οἱ κακόμοιροι ἀ-
μαρτία νὰ μᾶς διαβάσουνε, τόσο τοὺς εἶχανε στρε-
βλώσει τὴν ἀλήθεια.

Μοῦ πέρασε λοιπὸν ἀπὸ τὸ νοῦ μὴν ἰδέαν τολμη-
τερὴν. Πῆγε ἡ σκέψιν μου στὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρ-
χην. Νὰ τοὺς δεῖξουμε, λέω, πῶς ὑπάρχουνε μερικοὶ
ποῦ μᾶς διαβάσουνε, πῶς μᾶς διαβάσουνε μάλιστα
πρόσωπα σημαντικὰ. Ἐγὼ τοῦ Πατριάρχην θὰ γράψω.

Εἶτανε τὸ βράδι, στὸ μικρὸ τὸ σαλονάκι ὅπου
περνώ μὴν ὦρα, ὕστερις ἀπὸ τὸ φαγί, μὲ τὴν γυναι-
κα καὶ τὰ παιδιὰ, προτοῦ γυρῶσω στὸ ἐργαστήριον μου
νὰ δουλέψω. Μιλοῦσαμε γιὰ τὸ κίνημα τῆς φοιτη-
ταρίας, γιὰ τὶς συνέπειες, γιὰ τὸ τί ἔπρεπε νὰ γίνῃ.
Τοὺς φανέρωσα κουβεντιάζοντας καὶ τὸ σκοπὸν μου,
τὸ γράμμα μου στὸν Παναγιώτατον.

Ἡ γυναίκα μου γνώριζε τὸν Ἰωακείμ τὸν Γ'
τοῦ εἶχαμε κάμει μὰζὶ μὴν βίβλιον στὸ Μπογιατζι-
κιό, μὲ τὸν πατέρα μου. Μὰ ἡ γυναίκα μου εἶναι

Τὲς πυρκαϊὲς καὶ φέρνει τες* καὶ σύντα γένει τοῦτο
 Ἄπο τῆ ρίζα δὲ φελοῦν καὶ νὰ συνέλθουν πάλι
 Τὰ κούρβουλα ποῦ ἐκόπησαν δὲ δύνανται καὶ μήτε
 Ὅμοια καὶ πάλι ἀπὸ τῆ γῆς νὰ πρασινοῦσιν* μένει
 Τὰ γρίλι μόνο τὰχαρο μὲ τὰ πρικὰ τὰ φύλλα.
 Κανένας συμβουλάτορας ἄς μὴ σὲ καταπέσει,
 Ὅσο κ' ἂν εἶνε γνωστικός, τοὺς κάμπους τοὺς πημένους
 Ν' ἀνασκαλέψει σὰ φουσᾷ Βορηᾶς, γιὰτὶ ὁ χειμῶνας
 Τότες μὲ πάγο κατακλεῖ τῆ γῆς καὶ δὲν ἀρίνει
 Τῆ ρίζα ποῦ μορφόνεται, σύντα θαφτεῖ τὸ ῥίζι,
 Μέσα στὸ χῶμα νὰ μπηχτεῖ. Τὴν κοκκινοβαμμένη
 Τὴν ἀνοιξη, σὰν ἔρχεται τὸ κάτασπρο λελέκι,
 Ποῦ τὸ μισοῦν τὰ μακρουλά τὰ φείδια, τότες εἶνε
 Ἡ πλιὸ καλύτερη ἐποχὴ γιὰ νὰ φυτέψεις κλήμα,
 Ἡ καὶ μὲ τοῦ χινόπωρου τὲς πρώιμες κρυάδες,
 Ὅταν ὁ ἥλιος ὁ γοργὸς δὲ γγίξει ἀκόμα τὰστρα
 Τῆς χειμωνιάς μὲ τὰλογα κ' ἔχουν περάσει οἱ κάρτες.
 Ἡ ἀνοιξη ξεχωριστὰ στὲς φυλλωσιὲς τῶν δέντρων,
 Ἡ ἀνοιξη εἶνε χρήσιμη στὸ λόγγο. Ἡ γῆς φουσκώνει
 Τὴν ἀνοιξη κ' ἀποζητᾷ τοὺς σπόρους ποῦ βλητρώνουν,
 Τότες ὁ παντοδύναμος Αἰθέρας, ὁ πατέρας
 Στὸν κόρφο τῆς χαϊράμενης συμβίας του κατεβαίνει
 Μὲ τὲς βροχὲς τὲς καρπερὲς καὶ θρέφει κἀθὶ βλάστα,
 Ὁ μέγας ποῦ ἀνταμώνεται μὲ τὸ κορμὶ τὸ μέγα.
 Καὶ τότες ἀπὸ τὰ πουλιὰ τὰ λάλα ἀχολογοῦνε
 Τὰ ξαπρωμένα τὰ βεργὰ καὶ τὰ κοπάδια τότες
 Τὴν Ἀφροδίτη ἀποζητοῦν στὲς διορισμένες μέρες.
 Γεννοβολᾷ τὸ θρεφτικὸ χωράφι καὶ στὲς αἰῶνες
 Τὲς χλιαρὲς τοῦ Ζέφυρου τὸν κόρφο ἡ γῆς ἀνοίγει,
 Χυμὸς καινούριος περισσοὺς εἶνε σὲ κἀθε δέντρο,
 Στὲς νέες λιμακὰδες ἄφοβα μπιστευόονται τὰ φύτρα,
 Δὲν τρέμει τὰμπελόκαρο μὴν ὁ νοτιᾶς φουρήσει,
 Ἡ τὲς βροχάδες ποῦ ὀδηγοῦν στὸν οὐρανὸ βορηάδες
 Τρανοί, ἀλλὰ μάτια ξεπετᾷ κ' ἀνοίγει ὅλα τὰ φύλλα.
 Λέγω πῶς δὲν ἀνάφειαν στὴν πρώτη ἀρχὴ τοῦ κόσμου
 Ποῦ ἐγένοντο, ἀλλοιώτικες ἡμέρες, καὶ δὲν εἶχαν
 Ἄλλη σειρά. Ἡταν ἀνοιξη τὴν ἀνοιξη ἡ μεγάλη
 Σφαῖρα ἐχαιρότου, τὲς πνοὲς τὲς κρύες ἀντικρατοῦσαν
 Οἱ Ἐῦροι σὰν ἐροῦφξαν τὸ φῶς τὰ ζᾷ τὰ πρῶτα,
 Καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ σκληρό, τὸ χωματένιο γένος
 Ἄπο τῆ γῆς ἐπρόβαλε τὴν κεφαλή, καὶ τὰστρα
 Στὸν οὐρανὸν ἐβάλθησαν καὶ τὰ θεριὰ στοὺς λόγγους
 Δὲ θὰ μπορούσαν τ' ἀπαλὰ φυτάρια νὰ βαστάξουν
 Τοὺς κόπους τοὺς τοὺς τωρεινοὺς, ἄδὲν ἐρχότου τὸσος
 Ἀναπαμὸς ἀνάμεσα στὸ κρῦο καὶ στὴν κάρνα.
 Μένει καὶ τοῦτο: ὀλόγγρα στὰ ῥίγια ποῦ ζουλίξει
 Στοὺς κάμπους, σκόρπαικοπιρὲς παχειὲς, ὅποια κ'
 [ἂν εἶνε,

Κ' ἔχε στὸ νοῦ σου μὲ πολλοὺς χωμοὺς νὰ τὰ σκεπάσεις
 Ἡ θάψει πέτρες πισταριές, ἡ γροτσερὰ κοχύλια,
 Τὶ ἀνάμεσόν τους τὰ νερὰ ξεφεύγουν, κ' ἕνα ἀέρι
 Μπαίνει ψιλό, καὶ τὰ φυτὰ θυμόνουν* καὶ βρεθῆκαν
 Καμπόσοι ποῦ ἀπὸ πάνουθε τὰ πλάκωσαν μὲ γούλο,
 Κι' ἄλλοι μὲ βάρους κουρονπιοῦ πολλὸ τρανοῦ* κ'
 [αὐτὸ εἶνε

Ἀρματοσιά γιὰ τὲς δαρτεὲς βροχὲς, αὐτὸ, σὰ σιάζει
 Τῆ γῆς, ποῦ ἡ δάφρα τῆ νικᾷ, ὁ καιτερός* ὁ Σκύλος.
 (ἀκολουθεῖ)

K. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ*

§ 11

Οἱ Κοσμικοὶ τῆς ἐνωρίτερος ἐποχῆς.

Ἄμα καλοκάθησε ὁ Μοχαμέτης στὸ Βυζαντι-
 νὸ θρόνο, ζήτησε προσωπικὸ γιὰ νὰ κυβερνήσῃ τὸ
 νέο Κράτος. Κ' ἐπειδὴ οἱ δικοὶ του ἄλλο ἀπὸ πό-
 λεμο κὶ ἀρπαγὴ δὲν κατέχανε, μὲ τὴ συνθησιμένη
 του στοχασιὰ ἀποφάσισε νὰ φυλάξῃ ἀνάλλαγα τὰ
 πιώτερα βυζαντινὰ κυβερνητικὰ συστήματα, καὶ νὰ
 τὰ ἐφαρμόξῃ μὲ τὴ βοήθεια τῶν δικῶν μας. Δικούς
 μας ὅμως ἀνθρωπισμένους ποῦ νὰ τοὺς βρῆ! Μόλις
 τέσσερεις σημαντικὲς οἰκογένειες ἀνκφέρουνται τοὺς
 καιροὺς ἐκείνους, δηλαδὴ οἰκογένειες ποῦ δὲ φύγανε
 στὴ Δύση. Καντακουζηνοί, Παλαιολόγοι, Ἀσάνη-
 δες, καὶ Ράλληδες. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἔρχόντανε ἀπὸ
 τὰ κοινωνικὰ καταπάτια. Ἀπὸ τὰ καταπάτια λοι-
 πόν, ἀφοῦ καλλίτερος δὲν ἔβρισκε. Γέμισαν τὰ πα-
 λάτια τοῦ κ' οἱ αὐλῆς τοῦ ρωμαϊκῆ προστυχία.
 Αὐτὲς τὲς ἀλήθειες δὲν τὲς μασάει ὁ ἱστορικός μας.
 Τὲς ἀναφέρει μ' ἀρετὸ θάρρος. Κάτι ὅμως σημειώ-
 νει γιὰ τὴ «σφόδρα παρεφθαμένη» Ἑλληνικὴ ποῦ-
 γραφν οἱ ἀσήμαντοι ἐκεῖνοι γραμματικοὶ τοῦ Κα-
 τακτητῆ, σὰ νὰ λυπάται ποῦ δὲν ἔμειναν οἱ φευ-
 γαλάδες, ὅχι γιὰ νὰ κάμουνε τὸ χρέος τους, καὶ νὰ
 περισυμμαζώζουνε τὸ σαστιμένο τὸ ἔθνος, παρὰ γιὰ
 νὰ γράφουνε τὰ Σουλτανικὰ ἐγγράφα σὲ ψευτοκαθάρ-
 ρια ἀρχαία Ἑλληνικὴ! Ἄλλοῦ πάλαι λυπάται ποῦ
 δὲν ἔμειναν τὰ ὀνόματά τους νὰ τὰ καταγράψῃ!
 Ἐμεῖς τὸ χαιρούμαστε. Χαιρούμαστε ὅμως καὶ γιὰ

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθμ. 281.

ἕνα ταπεινογέννητο ὄνομα ποῦ ἐζήσε, τὸνομα τοῦ
 ἀρχοντα τοῦ Ξενάκη, ποῦ μαθόντας τὴν ἀπόφασιν
 τοῦ Πρώτου Σελίμη νὰ καταργῆσῃ τὲς χριστιανικὲς
 ἐκκλησιὰς, πρόφταξε καὶ τὴ μὴνησε τοῦ Πατριάρχου,
 καὶ μαζί του κατάπεισε τὸ Βεζίρη νὰ μποδίσῃ τὴν
 ἐφαρμογὴ τῆς,

Ἀπὸ τοὺς λίγους ἀρχοντογέννητους ὁ πιὸ ὀνο-
 μαστὸς φαίνεται νὰ στάθηκε ὁ Μιχάλης ὁ Καντα-
 κουζηνός. Ὀνομαστὸς γιὰ τὰ πλούτη του, — ἀφοῦ
 ζῶσε εἴκοσι χιλιάδες φλουριὰ στὰ μέγαρά του, —
 γιὰ τὴν ζυπνάδα του, ποῦ δείγμα τῆς μᾶς δίνει
 κάμποσο νόστιμο ὁ Δεσπότης μὲ τὸ ἱστορικὸ τοῦ Ἰ-
 μάμη ποῦ ἀναγκάστηκε θέλοντας καὶ μὴ νὰ τὸν
 προσκυνῆσῃ, γιὰ τὴ φιλία του μὲ τὸ Βεζίρη τὸ Σό-
 κολη, τέλος γιὰ τὸν ἐλεεινὸ θάνατό του, ὅταν τὸν
 ψευτοκατηγόρησαν οἱ Πασάδες, κ' ἔστειλε ὁ Σουλ-
 τάνος τὸν Καπιτζήμπαση καὶ τοῦ πῆρε κεφάλι, κε-
 φάλαια, ὅλο του τὸ ἔχει μὲ μιὰ μαχαιριά. Ἐτσι
 τελεώνει τοῦ Μιχάλη τοῦ Καντακουζηνοῦ τὸ ὄχι
 πολὺ ἠρωϊκὸ δράμα, ποῦ ἄλλο δὲ μᾶς διδάσκει παρὰ
 μερικὰ καθέκαστα τῆς τότε ζωῆς, χρήσιμα ἴσως
 γιὰ τὴν ἱστορία, ὅχι ὅμως ἀπ' ἐκεῖνα ποῦ μᾶς ὀδη-
 γοῦνε σὲ σημαντικὰ συμπεράσματα.

Ὁ γιὸς του ὡς τόσο ὁ Γιαννάκης σὰ νὰ βγῆκε
 κάτι πιὸ τυχερὸς ἀπὸ τὸν πατέρα του. Ἐπειδὴ ὁ-
 ταν ἐτοιμαζόντανε νὰ τὸν σύρουνε ἀτιμασμένο στὴν
 ἀγορὰ καὶ νὰ τὸν κόψουνε, πρόφταξε αὐτὸς κὶ ἀλ-
 λαξοπίστησε, κ' ἔτσι γλύτωσε.

Καθὼς λοιπὸν εἶπαμε, ρωμιούς κατάλληλους γιὰ
 σπουδαῖα τούρκικα ἀξιώματα δὲν εἶχε τότες τὸ ἔ-
 θνος, καὶ γλήγορα τὸ παρατήρησε αὐτὸ ὁ κατακτη-
 τῆς. Αὐτοὶ ἤρθαν κατόπι, δηλαδὴ δέκατο ἔβδομο
 αἰῶνα καὶ δῶθε. Ἄν κ' ἔπαιρνε λοιπὸν ἡ Πόρτα
 τὴν κατώτερή της ὑπαλληλία ἀπὸ δικούς μας, τοὺς
 Δραγομάνους τῆς ὅμως τοὺς διάλεγε τότες ἀπὸ ξένα
 μέρη: Πολωνούς, Οὐγγρους, Γερμανούς. Μ' ἄλλους
 λόγους οἱ δικοὶ μας μάζευαν ψίχουλα στὰ κατώ-
 φλια τῶ σεραγιῶνε.

Αὐτὰ περίπου εἶναι τὰ λίγα καὶ τάρρωστιάρικα
 ἱστορικὰ σημάδια ποῦ μισοφαίνονται στὴν Πρω-
 τεύουσα τὰ πρῶτα ἑκατὸ διακόσια χρόνια τῆς Τουρ-
 κοκρατίας, ὅζω ἀπὸ τὰ Ἐκκλησιαστικά. Αὐτὰ εἶ-
 ναι τὰ πολιτικὰ στοιχεῖα ποῦ πρόσμενε ὁ ἱστορικός
 μας νὰ δουλέψουνε ἀρμονικὰ μὲ τὴν πατρικὴ προ-
 στασία τοῦ Κλήρου, νὰ συνεχωνέψουνε τοὺς ξένους
 μαζί μας, νὰ μᾶς ἀδερφώσουνε μὲ τοὺς Βουργάρους,
 καὶ νὰ ξαναγεννήσουνε τὸ ἔθνος.

φρόνιμος ἄθρωπος, ξέρει τὰ ἱστορικὰ τοῦ μπαμπᾶ
 τῆς, τὰ λείει καὶ πολὺ νόστιμα, ἤσυχα ἤσυχα, σο-
 βαρά, αἰ! καὶ μ' ἕνα χαμόγελο δικό τῆς:

— «Μὲ τοὺς παπάδες, μοῦ παρατήρησε, πάντα
 πιὸ σίγουρο νὰ μὴν μπλέξῃς. Κι' ἄφησε τὰ γραψί-
 ματα!»

— «Σῶπα, καλὲ γυναίκα, κὶ ἀφτὸς εἶναι πα-
 πὰς ἀπὸ τοὺς καλοὺς. Τοῦ Φαναριοῦ. Τί ἄλλο θέ-
 λεις;»

Στὸ ἴδιο τὸ σαλονάκι, ἕνα μῆνα πιὸ ὕστερα, κα-
 θόμεστα μὲ τὰ παιδιὰ καὶ τὴ γυναίκα, ὅταν ἡ πι-
 στή μας ἡ δούλα, ποῦ κάτι θὰ μυρίστηκε ὡς καὶ
 δάφνη, ἐπειδὴ τὴν εἶχαμε τὴν καμμένη σὰν τὸ μάτι
 τοῦ σπιτιοῦ, μοῦ φέρνει ἕναν πλίκου μεγάλο, προσε-
 χτικὰ προσεχτικὰ καὶ μὲ νόημα, γιὰτὶ σὰ νὰ σά-
 στισε μὲ τὴ θεόρατη βούλλα τοῦ πλίκου, καὶ τὸνὲ
 βαστοῦσε, πὲς πὼς βαστοῦσε θησαβρό.

Εἶτανε ἡ ἀπάντησι τοῦ Ἰωακίμ τοῦ Γ'. Νὰ
 μὴ σὰς τὰ κρύφτω, θὰ πῆδηξα ὡς τὸ ταβάνι—μπρο-
 στὰ στὴν καλὴ μας τὴ δούλα.

— «Δίκιο εἶχες, ἄντρα μου, ἔκαμε ἡ γυναίκα,
 ὁ παπὰς ἀπὸ σὸί' ἐξυπνοὺς κιάλας».

Ἄφτὸ μᾶς δείχνει πὼς δὲν πρέπει ποτεὲς νὰ πελ-
 πιζεταί κανένας. Μᾶς ὠφέλησε πολὺ τὸ γράμμα τοῦ

σεβαστοῦ Πατριάρχου. Νὰ ποῦ μᾶς διαδάζανε, ἀφοῦ
 μᾶς ἀπαντοῦσανε μάλιστα, καὶ ποίος; Ὁ Πατριάρ-
 χης—καὶ τέτοιος Πατριάρχης.

Νὰ δῆτε τώρα καὶ τὰποτέλεσμα τὸ πιὸ νόστι-
 μο, τὸ πιὸ ἀπροσμήνητο: δίχως τὸ γράμμα τοῦ Οἰ-
 κουμενικοῦ Πατριάρχου, θαρρῶ πὼς ὁ φίλος μου ὁ
 Κολλάρος, διάδοχος τοῦ Κασδόνη, ποτεὲ του δὲ θὰ
 τάποκοτοῦσε νὰ κρατήσῃ ἀντίτυπα τῆς φυλλαδοῦλας
 μου στὸ Βιβλιοπουλεῖο τῆς Ἐστίας. Κι' ἀκόμη δὲν
 ξέρω ποῦ τ'ἔβαλε, μέσα στὸ μαγαζὶ, σὲ καμιὰ γω-
 νιά, ἢ κὶ ὅζω στὸ παράθυρο. Στὸ παράθυρο θὰ τ'ἔ-
 βλεπε. Μὴ νομίζετε. Ἡρωες εἶναι κάποτες κ' οἱ βί-
 βλιοπῶλες.

Ἐγγράφα πιὸ ἀπάνω πὼς καλὸ μᾶς ἔκαμε ὁ πό-
 λεμος ἐκεῖνος. Ἐννοεῖται. Ἀκούστηκε τὸ ζήτημα,
 διαλαλήθηκε, μελετήθηκε ἀπὸ πολλοὺς. Τώρα πιά
 δὲν εἶμεστα μόνο ἀναμεταξὺ μας, καὶ κουβεντιάξου-
 με, νὰ βαχατέβουμε, νὰ πιάνουμε κάπου κάπου κὶ
 ὀπαδοὺς. Τὸ ζήτημα καταντοῦσε γενικὸ, πανελλήνιο
 καὶ οἱ φίλοι πληθαίνανε ὀλοένα, πρῶτα κρυφὰ, κα-
 τόπι πιὸ φανερά. Στὴν Ἐβρώπη μᾶς ἀνύψωσε. Γνω-
 ριστήκαμε κ' ἤρθανε ὅλοι μὲ τὸ μέρος μας. Ἄφτὸ
 τοῦ Πάλλη τὸ χρωστοῦμε. Ἀργησε ὅμως κάμποσο
 νὰ φανῆ πὼς μᾶς βγῆκε σὲ καλὸ. Στὴν ἀρχὴ, δη-

λαδὴ ἕνα δυὸ χρόνια ὕστερος ἀπὸ τὸ κίνημα, στὰ
 1902 κὶ ἀκόμη στὰ 1903, ὁ φόβος στὴν Ἑλλάδα
 εἶχε γίνῃ ἀληθινὴ κωμῆδια. Καὶ δὲν τὸ πιστέβα.
 Ποῦ νὰ ὑποφιαστῆ κανεὶς τέτοια πράματα; Στὰ
 1902, ἤθελα, χρειαζότανε κιάλας νὰ δημοσιέψω μιὰν
 ἀπλὴ προκήρυξι τοῦ Διαγωνισμοῦ γιὰ τὴ γλώσσα,
 νὰ δηλώσω μὲ δυὸ λόγια ποίος πῆρε, ποίος δὲν πῆ-
 ρε τὸ βραβεῖο. Γιὰ τὸ ζήτημα δὲ φουσοῦσα λέξι στὸ
 ἄρθρο μου, ποῦ λογάριζε μόνις μιὰ σελιδούλα. Δὲ
 στάθηκε τρόπος. Δοκίμασα ὡστόσο. Ἐγγράφα τοῦ Γα-
 βρηλίδη ποῦ νὰ ποῦμε καὶ τὸ δίκιο του, δημοσιέψε
 ὡς τὸ τέλος τὴ μετὰφραση τοῦ Πάλλη, ὅπως καὶ
 τοῦ τὸ εἶχε τάξει. Ἐμένα ὅμως μοῦ ἀποκρίθηκε
 ξεκομμένα πὼς τώρα πιά τέλειωσε καὶ γλωσσικὸ
 ζήτημα δὲν ὑπάρχει. Τὸ πιστέβε μὲ τὰ σωστά του,
 ὕστερος ἀπὸ τὰ περίφημα ταβατούρια. Φαίνεται πὼς
 ὑπάρχει ἀκόμη, ἀφοῦ ἔακολουθᾷ καὶ μὲ χτυπᾷ στὴν
 Ἀκρόπολη. Πολὺ φρόνιμα τὸ λοιπὸ τοῦ ἀποκριθηκα
 τότες καὶ γώ, πὼς δὲν τὸ ξέρω ἂν τέλειωσε τὸ ζή-
 τημα ἢ ὄχι, μὰ πὼς ἐγὼ γιὰ σίγουρο δὲν τέλειωσα.

Ἐγγράφα καὶ τοῦ Θ. Ἀννίνου. Καὶ τί γράμμα-
 τα! Φιλικὰ, χαδεφτικὰ, σοβαρα, ἐξυπνα, χαριτω-
 μένα, γλυκοζυνοῦτσικα, ζυνογλυκούτσικα; ὅτι θέλεις
 κὶ ὅτι φαντάζεσαι. Τρία τέσσερα. Τίποτα. Ὁ Γα-

Ἄλλου, ἄλλου εἶναι ἀνάγκη νὰ κοιτάξουμε γιὰ νὰ ξανοίξουμε κάποια ἐθνική ὑπαρξήν κ' ἐνέργεια, ἄλλου θὰ νοιώσουμε τῆς ἐλπίδας τάνάσασμα καὶ τοῦ ἀγώνα τὸ καρδιοχτύπι. Ἡ ὥρα ὅμως τῆς παρηγορίας αὐτῆς δὲν ἦρθε ἀκόμα.

§ 12

Οἱ κοσμικοὶ τῆς ἀργότερης ἐποχῆς.

Τέτοια λοιπὸν περίπου τὰ ἐθνικά μας στὴν Πρωτεύουσα ὡς τὰ μέσα τοῦ δέκατου ἑβδομοῦ αἰώνα. Ἀπὸ κεῖ ὅμως καὶ κατόπι ἄρχισε κάπως νὰλλάζῃ ἡ ὄψις τους. Λέμε ἡ ὄψις τους, ἐπειδὴ ἡ οὐσία δὲν ἄλλαξε. Ὁ Τούρκος πάντα Τούρκος καὶ κυρίαρχος, ὁ Ρωμιὸς πάντα Ρωμιὸς κ' ὑπόδουλος. Κάτι ὡς τόσο σημαίνει νὰ καταργηθῇ ἄξαφνα τὸ σιχαμερὸ σύστημα τῆς ἐνωρίτερης ἐποχῆς, ποὺ δὲν μπορούσε Ρωμιὸς νὰνέβῃ μήτε σὲ μέτριο πολιτικὸ ἀξίωμα χωρὶς νὰλλάξοπιστήση καὶ νὰ βλέπουμε τώρα δικούς μας νὰ παίρνουν ἀξιώματα δίχως τουλάχιστο νὰ χάνουν τὴν πίστη τους. Εἶπαν πὼς ὁ καθαυτὸ λόγος τῆς ἀνθρωπίνωτης αὐτῆς πολιτικῆς τῶν Τούρκων εἶταν οἱ συχνοὶ σηκωμοὶ τῶνε δικῶ μας, ποὺ καθὼς θὰ δοῦμε, κάθε φορὰ ποὺ ζένη Δύναμη τὰ εἶχε μετὴν Τουρκία, ξεσπάθωναν κι αὐτοὶ σὲ νησιά, σὲ Μοριῶ καὶ σὲ Ρούμελι, μετὴν ἐλπίδα πὼς ἦρθε ἡ ὥρα τους. Γύρευε λοιπὸν νὰ τοὺς καλοπιάσῃ ἡ Πύλη. Ὑπάρχουν ὅμως, νομίζουμε, κι ἄλλα δύο αἷτια ποὺ περιόρισαν τὸ σύστημα τῆς ἀλλαξοπιστίας τῶ Χριστιανῶν ποὺ λάβαιναν ἀξιώματα. Πρῶτο, ἡ ζούλια τῶν τουρκογεννημένων πολιτικῶν ἀντίπαλων, ποὺ ποτὲς δὲ χώνευαν τοὺς ἀλλαξόπιστους, καὶ δεύτερο, ὁ περιορισμὸς τοῦ Γενιτσαρισμοῦ ποὺ καθὼς γνωρίζουμε, ὄχι μονάχα στρατιωτικούς, μὰ καὶ πολιτικούς ἀρχηγούς ἐβγαζε. Εἶχαν πάρει τέτοια φάρα οἱ Γενίτσαροι, ποὺ ἀναγκάστηκαν οἱ Κιοπριλῆδες (1656—1710) νὰ καταργήσουν τὸ παιδομάζωμα, καὶ νὰ συνάξουνε μόνον χαράτσι. Ὡστε δὲν ἐβγαζε πιά τὸ τάγμα ἐκεῖνο καινουριοαίματος ἀρχηγούς καθὼς ἄλλοτες. Ὁ λόγος πάλι ποὺ τώρα κι ὀμπρὸς διάλεξαν καὶ τοὺς Μεγάλους Δραγομάνους, καὶ τοὺς Ἡγεμόνες τοῦ Δούναβη ἀπὸ δικούς μας, κι ὄχι ἀπὸ Οὐγγυροὺς ἢ Πολωνοὺς γιὰ τὸνα ἀξίωμα, ἢ ἀπὸ Μολδοβλάχους γιὰ τᾶλλο, μὰς φαίνεται πὼς εἶναι ἡ κάπως καλλίτερη μόρφωση καὶ κοσμογνωριὰ τῶνε δικῶ μας, ποὺ μετὰ τὰ χρόνια καὶ μετὰ τὸν ἐρχομὸ πολλῶν ἀρχόντων ἀπὸ τὰ νησιά

στὴν Πόλη, συστήσανε στὴν Πρωτεύουσα ρωμαϊκὴ κοινωνία πιὸ συσταζόμενη ἀπὸ τὰ σκύβαλα ποὺ μὰς εἶχαν ἀφήσει τοὺς πρώτους αἰῶνες οἱ φευγαλάδες. Ἄρχιζε λοιπὸν ἡ φυλὴ κ' ἐβγαζε πάλι ἀξιους καὶ ζυπνοὺς ἄντρες, ἄντρες ποὺ ὅσο κι ἂν εἶταν ταπεινωμένη ἡ ψυχὴ τους ἀπὸ σκληριὰ δυὸ καὶ παραπάνω αἰῶνων, ὅσο κι ἂν εἶταν ἀλυσοδεμένος ὁ νοῦς τους μετὰ τὰ δασκαλῆσια συστήματα τῆς ἀρχαιολατρίας καὶ τῆς ἀρχαιοτυπίας ποὺ ξαναρχόντανε σ' ἐμὰς ἴσα ἴσα ὅ,τι ἄρχιζε νὰ τὰ ζετινάζῃ ἀποπάνω τῆς ἡ Εὐρώπη, εἶχαν ὅμως πάντα τὸ μεγάλο τὸ χάρισμα τὸ ρωμαϊκὸ, νὰρπάζουν τὴν καινούρια τὴν ἰδέα, τὰ σάμπως πιὸ πραχτικά συστήματα τοῦ νεώτερου πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὸν ἀέρα νὰ ποῦμε, καὶ νὰ πολιτίζονται ὅσο ἡ ζυπνητοςὴν μπορεῖ νὰ πολιτίζῃ ἄνθρωπο. Ἀδύνατοf λοιπὸν εἶταν ὁ ρωμαϊκὸς ὁ νοῦς τότες νὰ μὴν ἀντηγήσῃ καὶ νὰ μὴν ἀνταποκριθῇ στὴ σάλπιγγα τοῦ δευτέρου ξαναγεννημοῦ τῆς Εὐρώπης, — δευτέρου, ἐπειδὴ εἶχαμε καὶ τὸν πρῶτο, τὸ σκολαστικὸ. — Ἀντήγησε, κ' ἐβγαλε πολὺ ἀξιους ἀνθρώπους, Πολίτες καὶ Εὐμεριτες, καθὼς οἱ Ροσσέτοι, οἱ Μαυροκορδάτοι, οἱ Βλαστοί, καὶ πάλι ἀργότερα, Μουρούζηδες, Ὑψηλάντηδες, Μαυρογεναῖοι, Καρατζάδες. Ὅλοι τους ἕνας κ' ἕνας καὶ στὴν κυβερνητικὴ δύναμη, καὶ σ' ἄλλα διπλωματικά καὶ πολιτικά προσόντα, ἐπειδὴ ἀξιοσύνη δὲν τοὺς ἔλειπε νὰ τὰ ἐφαρμόζοναὺτὰ τὰ προσόντα, ἂν καὶ τοὺς ἔλειπε *χαρακτήρας* γιὰ νὰ τὰ ἐφαρμόζουν ἐκεῖ ποὺ πρέπει.

(ἀκολουθεῖ)
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

ΘΕΟΔΩΡΑ

«Δράμα εἰς πράξεις τρεῖς».

Συγγραφέας: Γ. Τσοκόπουλος.

Ὅποιος βλέπει τὸ δράμα νᾶχη βαθύτερο σκοπὸ στὴν κοινωνία ἀπὸ τὸ διασκεδάσμα τῶν βραδυνῶν ὥρων τοῦ ἄσοῦ.....

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Στὸν τόπο μας βρίσκονται πολλὰ πράματα ἀκόμα ἀξεκαθάριστα. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ πὼς καθένας ποὺ κρατᾷ στὰ χέρια του πέννα δημο

σιογραφικὴ νομίζεται ὑπεράξιος νὰ γράψῃ καὶ δράμα καὶ στίχο, καὶ ρωμάντζο καὶ δῆγημα. Τέχνη καὶ δημοσιογραφία ἔχουν ἀνακατευτεῖ σὲ τέτοιο βαθμὸ, ποὺ νὰ παίρνουν οἱ πολλοὶ τὴν μιὰ γιὰ τὴν ἄλλη. Σ' αὐτὸ βοήθησε ἡ συνήθεια τῆς κοινωνίας μας, ποὺ δὲ νοιώθει νὰ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὴς φημερίδες, καὶ δὲν αἰστάνεται τὴν ἀνάγκη γιὰ ἕνα οὐσιαστικώτερο διάβασμα. Ἴσως αὐτὸ νὰ εἶναι ἡ ἀφορμὴ καὶ τῆς δύσκολης περπατησιᾶς τῆς ἀληθινῆς φιλολογίας μας. Τὸ ἔργο τῶ δημοσιογράφου μας στάθηκε φοβερὰ ἀντιφιλολογικὸ, γιὰτὶ ποτέ του δὲ βοήθησε ἀπὸ πεποίθηση καμιά μικροαξία στὸ φκνέρωμά της, μὰ ἐπεισε τὸ κοινὸ πὼς διάφορα μετριώτατα πνέματα πρωταγωνιστοῦνε στὴ δημιουργικὴ παραγωγή τοῦ τόπου μας.

Ὁ συγγραφέας τῆς «Θεοδώρας» κ. Τσοκόπουλος εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς δημοσιογράφους ἐκείνους, ποὺ δὲ δειλιάζουν νὰ καταπαιστοῦν μετὰ τὸ καθεμερνὸ τους χρονογράφημα, σύχρονα καὶ τὸ καθεμερνὸ τους δραματάκι. Δὲ θὰ ζετάξουμε βέβαια ἐδῶ ὅλο τὸ ἔργο του, τὸ δημοσιογραφικὸ, τὸ ἀναγνωσματογραφικὸ, τὸ θεατρικὸ κ.λ.π. Ἄν καὶ ἴσως ἔπρεπε νὰ μὴ μιλήσουμε καὶ γιὰ τὴ «Θεοδώρα». Μὰ μέσα σὲ τέτοια σκοτεινὰ κριτικῆς ποὺ βλέπουμε γύρω μας, νομίζουμε καθῆκο πρὸς τοὺς ἐκλεχτοὺς διαβαστὲς τοῦ «Νουμά» καὶ μάλιστα τοὺς νέους, νὰ δείξουμε τί εἶναι τὸ ἔργο αὐτὸ ποὺ οἱ φημερίδες μας τὸ ἀνακήρυξαν «ἔξοχο προϊόν».

*

Δράμα τὸ ἐπιγράφει ὁ συγγραφέας του, κι ὄχι τραγωδία. Μὰ ἀδικα θὰ ζητήσετε μέσα του κλεισμένες δραματικὲς σκηνές. Μιὰ ἱστορικὴ μούχλα σὰς πνίγει, καὶ μάταια θὰ πιθυμήσετε κάποιο ἀεράκι τέχνης.

Ἡ πρώτη πράξις ἀρχίζει μ' ἕνα διάλογο τριῶ συνομιτῶν, ποὺ λογαριάζουν νὰ σηκώσουν τὸ λαὸ σὲ στάση, καὶ νὰ ρίξουν τὸν Ἰουστινιανό, τὸν τύραννο καθὼς τότες ἔνε. Ἀρχηγὸς τῆς στάσης ἀνακηρύχνεται ὁ Ἰωάννης, νέος νιοφερμένος ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ποὺ ἔρχεται στὸ Βυζάντιο κινούμενος ἀπὸ ἐκδίκηση κατὰ τοῦ αὐτοκράτορα, ποὺ ἔκλεισε τὴς φιλοσοφικὲς σκολὲς τῆς Ἀθήνας, γιὰ νὰ κατορθώσῃ τὸ ζᾶπλωμα τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Μιλεῖ στοὺς ἄλλους δύο συντρόφους του ἀπερὶ Ἑλλάδος καὶ βρίσκει ἔτσι ὁ συγγραφέας καιρὸ νὰ δημοκοπήσῃ καὶ νὰ παρασύρῃ τὸ πατριωτικοφανέστατο ἀκροατήριό

ἑρηλίδης μου ἀποκρίθηκε. Ὁ Θ. Ἄννινος μήτε ἀπόκριση δὲ μοῦ χάρισε, ὄχι νὰ βάλῃ τὴν προκήρυξή μου. Δὲν πειράζει. Βέβαιος εἶμαι —κάτι κι ἀπὸ— πὼς τὸ τηλεφάτιο μου τὸ γράμμα μου ποτέ του δὲ θὰ τὸ δημοσιέψῃ.

Τί νὰ κάμω ; Ποῦ νὰ πάω ; Ὁύτε νὰ συλλογιστῶ πιά τὸ Νέον Ἄστυ, ποὺ ἄρχιζε νὰ βγαίη, ἀφοῦ χωρίστηκε ἀπὸ τὸ Ἄστυ τοῦ Ἄννινου. Γιατὶ νὰ χωριστοῦνε, ἀκόμη δὲν τῶνοιωσα ἕνα κ' οἱ δύο τους. Μήτε ὁ ἕνας μήτε ὁ ἄλλος δὲν τυπώνανε Ψ κεφαλαῖο, μήπως θαρρέψῃ ὁ κόσμος πὼς γιὰ μένα ὁ λόγος. Νὰ λοιπὸ ποῦ κ' οἱ δύο τους θεοφάνερα τὸ δείχνανε στὴ φοιτηταριά, πὼς γιὰ τὴ δημοτικὴ μηδὲ συλλαβὴ μηδὲ ψηφὶ στὸ φύλλο τους δὲ βάζουνε. Μάλιστα ὁ διεφτυντῆς τοῦ Νέον Ἄστυ θὰ φοβότανε ὑποθέτω καὶ τὴν πόστα, μὴν τύχη καὶ δὴ κανένας ὑπάλληλος τῶνομά μου στὸ πανώγραμμο, ἐπειδὴ λέξι δὲ μοῦ χάραξε στὸ χαρτί, ἂν καὶ τοῦ ἀφιέρωσα τὸν Κυροῦλη μου—δύο μέρες πρὶν ἀπὸ τὰ φοιτητικά. Καὶ μὴ νομίζετε πὼς δὲ μοῦ ἔγραψε, γιὰτὶ σκόπεθε τάχα νὰ μοῦ βεκλαμάρῃ τὸ βιβλίο μου—Γιὰ τὸ ρωμαϊκὸ θέατρο— στὸ Νέον Ἄστυ. Καλέ, δὲ βαριέστε ; Κάποιος φίλος μου—ἥρωας, ἀλήθεια—τοῦ τὸ πρότεινε νὰ πῆ δυὸ λόγια, μόνον δύο,

γιὰ τὸ θέατρό μου. Δὲ θέλησε. Θέλησε ὅμως πολὺ ὠραῖα νὰ βαλῃ τὸ λόγο ἐνὸς βουλευτῆ ποὺ μ' ἔβριζε ποῦ μ' ἔλεγε ἄτιμο, ἀντιεθνικὸ, καὶ δὲ θυμοῦμαι τί ἄλλο τὰ ξεχνῶ ὕστερις ἀπὸ τόσα ποὺ ἀκούω.

Τέτοιες οἱ φίλιες στὴν Ἑλλάδα. Τί κρῖμα ! Εἶτανε καὶ παιδί ποὺ τάγαποῦσα. Ὁ Κακλαμάνος. Καὶ νὰ μὴν τὸ φανταστῆτε πὼς τὰ βγάξω στὴ μέση ἀπὸ κακία. Κακία στὴν καρδιά μου δὲ χωρεῖ. Γιὰ νὰ ξέρομε μόνον τὰ ἱστορικά μας.

Μετὰ τὸ λυχνάρι τοῦ Διογένη στὸ χέρι, γύρεβα καὶ γὼ ἕναν ἄνθρωπο στὴν Ἀθήνα. Τὸ πιὸ περίεργο εἶναι ποὺ τὸν ἐβοήθηκα. Στὸ τέλος τῶν τελῶνε, μπῆκε ἡ προκήρυξή μου στὴν Ἔσθια. Τὴ δέχτηκε ἀμέσως ὁ κ. Κύρος. Εἶχε μάλιστα τὴν καλοσύνη νὰ με παρακαλέσῃ νὰ τοῦ στείλω καὶ τίποτις γιὰ τὸ λέφκωμα τῆς κυρίας του. Λοιπὸν οἱ δουλειές μας ἀρχίζανε κάπως νὰ πηγαίνουνε καλλίτερα· νὰ ποῦ μὰς θέλανε καὶ γιὰ λεφκώματα. Ἡ προκήρυξή μου βγήκε τὴς 13 τοῦ Χριστοῦ, 1902· ἡ σελιδούλα μου γιὰ τὸ λέφκωμα, καὶ γιὰ τοῦτο τὴν ξανατυπώνω, κατόπι στὸ Νουμά, τὴς 20 τοῦ Φλεβάρη, 1903. Γιὰ τὸ Νουμά θὰ μιλήσω πιὸ κάτω. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσω πὼς ὅλο τὸ 1902, δηλαδὴ ὥσπου νὰ φανῇ ὁ Νουμάς, ἀδύνατο νὰ πῶ τὴ γνώμη μου πουθενά.

Μὰς βρίζανε, μὰς τσαλαπατούσανε, μὰ δὲν τὸ ἐννοοῦσανε καθόλου, ἐμεῖς νὰ πιάσουμε τὴν πέννα. Λεφτερία. Πῆρα τότες κ' ἔγραψα παντοῦ, ὅπου μπόρεσα, στὴν Ἑλβετία, στὴν Ἀγγλία, στὸ Παρίσι ἐννοεῖται, μὰ τὸ πιὸ πικράξενο, στὴν Τουρκία Τζῆθρα μου, ἂν καὶ δὲ γραφῆκανε ρωμαϊκά, τὰ βάζω ἐδῶ γιὰ πολλὰς αἰτίες. Γιὰ νὰ δείξω πὼς τὸ χρέος του πρέπει κανεὶς πάντα νὰ τὸ κάμῃ, στὸ μάνισμα τῆς φουρτούνας καὶ στὴ μάνητα τοῦ ὄχτροῦ. Ἐπειτα, γιὰ νὰ δείξω πὼς ἡ ἀλήθεια, φτάνει νὰ τὸ θέλῃ, καὶ τὸ κατορθῶνε νὰ πῆ τὸ λόγο της. Νὰ μείνῃ καὶ γνωστὸ στοὺς στερνοὺς μας, ἂν ποτές κοιτάξουνε τὸ βιβλίο μου καὶ μελετήσουνε τοῦ ἀγώνα μας τὴν ἱστορία, πὼς ἀναγκαστήκαμε, γιὰ μιὰ ἰδέα ἱερὴ, νὰ γράψουμε σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, ὅζω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ὁ φανατισμὸς δὲ μὰς ἔφινε στὸ δρόμο νὰ βγοῦμε. Μὰ θαρρέψα κιόλας πὼς τὰ μικρά μου τζῆθρα μποροῦνε κάτι νὰ μάθουνε σὲ μερικὸς ἀναγνώστες. Τὰ μεγάλα μου τζῆθρα, ἐκεῖνα ποὺ δημοσιέψα στὴ Γαλλία, ἕνα δυὸ ποὺ τὰ φιλοξένησε ἡ Ἑλβετία, θὰ τὰ δημοσιέψω κατόπι χωρία σ' ἕναν τόμο στὸ Παρίσι. Ὅσα δημοσιέψω ἐδῶ δὲ θὰ τὰ δημοσιέψω στὸν παρισιάνικο τόμο, γιὰτὶ περισσότερο διάφορο νομίζω πὼς ἔχουνε γιὰ τὸ ἐλ-

του. Ἡ Ἑλλάδα, λέει, εἶναι μεγάλη χώρα, ἔνδοξη, ξαπλώθηκε μὲ τὸ μέγ' Ἀλέξαντρο ἴσα μὲ τὴν Ἀσία τὴ βαθεία, κ' ἔτσι ὅλοι γίναμε Ἕλληνες... καὶ τὰ τέτοια, βελμένα σὰν κύριο ἄρθρο τοῦ κ. Κανελλίδου. Ἐπειτα φεύγουν αὐτοὶ κ' ἔρχεται ὁ Ἰουστινιανὸς μὲ τὴ Θεοδώρα κ' ἀρχίζει ἴσα μὲ τὸ τέλος τῆς πράξης ἕνας διάλογος τῶ βασιλιάδων, μὲ τὸν καλόγερο Σάββα, πού ἀνεβασμένους σ' ἕνα στυλο στὴ μέση τῆς σκηνῆς βγάνει λόγο περὶ «μελλουσῶν συμφορῶν» τοῦ Βυζαντίου. Αὐτὴ ἡ ἐρωταπόκριση τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ζευγαριοῦ μὲ τὸ στυλιτὴ καλόγερο, ὅσο ἀφύσικη εἶναι, τόσο εἶναι φαιδρότατη, ἀλλὰ καὶ τόσο κουραστική.

Στὴ δεύτερη πράξη ἡ Θεοδώρα ἔρχεται στὴ σκηνὴ καὶ δηγέται στὶς «κυρίες ἐπὶ τῶν τιμῶν» τὴ βιογραφία της. Ἱστορικές σελίδες συγκρουόμενες τίς ἔραψε ὁ συγγραφέας σὲ μιὰ ἐκδοσὴ καὶ μᾶς τὴν παρουσίασε μὲ τὸ στόμα τῆς ἴδιας Αὐγούστας. Στὸ μεταξὺ γίνεται ἡ στάση, ὁ αὐτοκρατορικός στρατός πιάνει τοὺς ἀρχηγούς, τοὺς τρεῖς συνωμότες τῆς πρώτης πράξης, καὶ τοὺς φέρνει στὸ παλάτι. Ὁ Ἰουστινιανὸς διατάζει—γιατί; (τὸ ἔβαλε ὁ συγγραφέας γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τίς κατοπινὲς σκηνές)— νὰ τοὺς ἀνακρίνῃ ἡ Θεοδώρα. Στους δύο πρώτους κάνει κάμπουσες ἐρώτησεις καὶ τοὺς στέλνει στὴ φυλακὴ. Κρατᾷ μοναχὰ τὸν τρίτο—γιατί; (γιὰ νὰ προετοιμάσῃ τὴν τελευταία σκηνή)— καὶ ἀνακαλύπτει ἀπὸ τὴν ὁμιλία πὺς αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ὁ Ἀθηναῖος εἶτανε καρπὸς κάποιου διαβατικῆς τῆς ἐρωτᾶ τὸν καιρὸ πού γύριζε τὸν κόσμον μὲ τὸ ἐπάγγελμα τῆς χορευτῆρας. Ἡ σκηνὴ τῆς ἀναγνώρισης, ἔρχεται σὰ μιὰ δραματικὴ σκηνὴ τοῦ ἔργου. Ἐνας τεχνίτης μποροῦσε νὰ κάμῃ κάτι ἀπάνου σ' αὐτὴ. Ὁ συγγραφέας ὅμως φαιδρῶσε μιὰ χλιαρὴ κὶ ἀνούσια καὶ πεζοτάτη καὶ χιλιοειπωμένη σκηνή, πού τελειώνει μὲ τὸ στάλσιμο στὴ φυλακὴ τοῦ Ἰωάννη, δικαιολογώντας πὺς τάχα ἡ Θεοδώρα θέλει νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὸ παιδί της τὴν ἀλήθεια.

Ἡ τελευταία πράξη ἀρχίζει μ' ἕνα πεζὸ ποίημα πού ἀπαγγέλλει ἡ κιθαρίστρα τῆς Αὐλῆς, μιὰ ξανθιά κόρη Ἀθηναία, παλιὰ ἀγάπη τοῦ Ἰωάννη, —(Τί γίνεται αὐτὸς ὁ ἐρωτᾶς στὸ τέλος καὶ γιατί τονὲ χώνει στὸ δράμα ὁ συγγραφέας;)— Τὸ ποίημα αὐτὸ ὕμνῃ τὰ κάλλη τῆς Ἀττικῆς φύσης, καὶ εἶναι πολὺ χειρότερο ἀπὸ τὰ πεζὰ ποιήματα πού δημοσιεύονται στὴν «Ἀττικὴ Ἰριδα». Ὑστερα ἔρχεται ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ βγάνει ἕνα λόγο γιὰ τὰ

ληνικὸ τὸ δημόσιο, παρὰ γιὰ τὸ ἐβρωπαϊκόν. Νὰ μὴν πᾶνε καὶ χαμένα τὰ κακόμοιρα. Τὸ ζήτημα, ἐκεῖνη τὴ χρονιά, ἔκαμε βήματα γιγαντενά. Τόπος στὴν Ἐβρωπὴ πού νὰ μὴν πάτσει. Λοιπὸν ἀπὸ τὸ ταξίδι του κατὶ καὶ στάρθρα μου θὰ δῆτε.

Ἀλήθεια, τὸ χειμῶνα ἐκεῖνο τοῦ 1901—1902, δὲν ξέρω πὺς δὲν πελάγασα. Ἐπρεπε μὲ τὸ δίχως ἄλλο νὰ πολεμήσω γιὰ τὸν Πάλλη, πού ὅλοι τότες τοῦ ῥηχνόντανε, νὰ ζηγήσω καὶ τὸ ζήτημα σ' ὅσους δὲν τὸ καταλαβαίνανε, καὶ ποῖος Ἐβρωπαῖος νὰ καταλάβῃ πὺς ὑπάρχει ἕνας τόπος στὴν οἰκουμένη, ὅπου ἀλλιῶς γράφουσε κὶ ἀλλιῶς μιλοῦνε, ὅπου μάλιστα δὲν τῶχουνε γιὰ ντροπὴ νὰ μιλοῦνε τὴ γλώσσα τους, μὰ νὰ τὴ γράφουσε τῶχουνε; Παρατήρησα ὅμως πὺς φτάνει κανεὶς νὰ δουλέβῃ, φτάνει τὸ χρέος του νὰ κἀνῃ μὲ θάρρος, καὶ τὰ πράματα σιάζονται μοναχὰ τους. Ἡ τραμοντανά δὲ βᾶσταζε περισσότερο ἀπὸ ἕνα χρόνον. Λίγο λίγο ξεσκορπίστηκε τὸ χάος. Ἀνάτελνε ὁ ἥλιος. Ἡ πρώτη του ἀχτιδιά, στὰ 1903, μὲ ξάφνιασε καὶ μένα τὸν ἴδιο. Τὰ Παναθηναία μου γυρέβανε τὴ γνώμη μου γιὰ τὸ ζήτημα. Τὴ γυρέβανε φυσικὰ σὲ ὅσους ἔχουνε μιὰ πένα στὴν Ἑλλάδα. Μὰ πάντα περίεργο νὰ μὴ μὲ ξεχάσουνε, νὰ τὰ τυπώσουνε κιόλας. Ἀφτὸ πᾶ θὰ τὸ

αβάρη τοῦ στέμματος καὶ τῆς πορφύρας» πράματα εἰπωμένα τόσες φορές καὶ μάλιστα στὰ βυζαντινὰ δράματα τοῦ Λασάνειου. Ἀκολουθεῖ μιὰ σκηνὴ πού δὲν ἔχει καμιὰ συνοχὴ μὲ τὸ δράμα. Ἰσως ὁ συγγραφέας τὴ βᾶνει γιὰ νὰ δείξῃ πὺς ἡ Θεοδώρα ἀνακατευτότανε στὶς πολιτικὲς ὑπόθεσεις τοῦ Κράτους καὶ μιλοῦσε μὲ τοὺς πρέσβηδες. Αὐτὰ ὅμως γίνονται, ἀμὰ γίνονται μὲ κάποια τέχνη. Ἡ σκηνὴ αὐτὴ παρασταίνει μιὰ παρουσίαν πρέσβηδων τῶν Φράγκων, τῶν Περσῶν καὶ τῶν Βουλγάρων στὸ Παλάτι. Ἐρχονται οἱ πρέσβηδες λένε κατὶ λόγια τυπικὰ κὶ ἀνούσια καὶ φεύγουν. Πάλι βρῖσκει καιρὸ ὁ συγγραφέας νὰ δημοκοπήσῃ παρουσιάζοντας τοὺς πρέσβηδες τῶν Βουλγάρων ντυμένους μὲ ἀρκουδοτόμαρα, καὶ δίνει καιρὸ καὶ στὸ σκηνοθέτη τοῦ θεάτρου νὰ παρουσιάσῃ τὰ καλά του σκηνικὰ καὶ τίς φορεσιῆς τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς ἀκολουθίας ὅχι καὶ τόσο ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀποψη ἀληθινές. Τὸ κἀλὸ εἶτανε πού ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ τῆς Φρουρᾶς, πίσω ἀπὸ τὰ παρασκήνια ἔπαιζε μιὰ ὠραία μάρτσια τριουμφάλε, τὸ κἀλλίτερο μέρος τοῦ ἔργου! Κατόπι ἀπ' τὴν παιδιακήσια αὐτὴ σκηνή, μένει ὁ Ἰουστινιανὸς μόνος μὲ τὴ Θεοδώρα. Ἡ ταραχὴ τῆς Θεοδώρας γιὰ τὴν ἀναγνώριση τοῦ γιοῦ της, ἔφτασε στ' αὐτὰ τοῦ Αὐτοκράτορα σὰν ἕνας ἐρωτᾶς τῆς Βασίλισσας πρὸς τὸ νεαρὸ Ἀθηναῖο. Ἡ Θεοδώρα ἔξομολογίεται στὸν Ἰουστινιανὸ τὴν ἀλήθεια, καὶ τότε πείθει ἀκόμα νὰ ἀνακηρυχθῇ ὁ Ἰωάννης διάδοχος τοῦ θρόνου. Τὴ στιγμὴ κείνη ἀπὸ ἕνα παραπέτασμα ἀναγγέλλεται στους Αὐτοκράτορες πὺς καὶ οἱ τρεῖς συνωμότες τιμωρήθηκαν γιὰ τὴν πράξη τους, μὲ τὴν τιμωρία πού ὀρίζει ὁ νόμος, τὸ θάνατον δηλαδή. Στὸ τέτοιο ἄκουσμα ὁ Ἰουστινιανὸς μένει ἐκπληγμένος καὶ ἡ Θεοδώρα ξεσπάει σὲ λυγμούς. Κὶ αὐτὴ ἡ τελευταία σκηνὴ μποροῦσε νὰ γίνῃ κάπως δραματικὴ ἀπὸ τὸ συγγραφέα. Μὰ ὅπως εἶπαμε καὶ παραπάνου πού νὰ βρεθῇ ἀεράκι τέχνης, καὶ δύναμη καὶ δροσιὰ φαντασίας;

*

Ὁ κ. Τσοκόπουλος θέλησε μὲ τὸ δράμα του ν' ἀπαντήσῃ στὴ «Θεοδώρα» τοῦ Σαρντοῦ. Ὁ Γάλλος βιομήχανος τὴ Θεοδώρα του τὴν παρουσίασε σύμφωνα μὲ τίς ἱστορικὲς πληροφορίες τοῦ Βυζαντινοῦ ἱστορικοῦ Προκόπιου, καὶ φέρνει τὸν Ἀθηναῖο ἐρωμένον τῆς Αὐτοκράτειρας κὶ ὄχι γιό. Μὰ ὁ Σαρντοῦ τῶκαμε αὐτὸ ὄχι γιὰ νὰ παραχαράξῃ τὴ Βυζαντι-

χωστῶ τοῦ Νιρβάνα. Κ' ἔτσι τὴν ἀξιώθηκα μιὰ φορά στὴ ζωὴ μου τὴ βασιλικὴ τὴν τιμὴ νὰ δῶνε ὡς καὶ τὰ Παναθηναία τὰ πεζὰ μου, χωρὶς νὰ τὰ διορθώσουνε κιόλας. Ἀλήθεια πού καὶ τὰ πεζὰ μου δὲν τοὺς διορθώσανε.

Ἡ Δασκάλισσα πού ἔρχεται κατόπι ἀπὸ τᾶρθρον μου τῶν Παναθηναίων, δηλαδή κατόπι ἀπὸ τὸ γραμματάκι μου στὸ Νιρβάνα (1), μπῆκε στὰ ῥόδα καὶ Μῆλα, γιὰ νὰ δείξῃ πὺς τότες, ὕστερις ἀπὸ τὴν μπόρα, εἰμεστα κάπως ἀναγκασμένοι νὰ τὰ λέμε ἀναμεταξύ μας. Καὶ τᾶλεγα συχνὰ μὲ χαρὰ μεγάλη, γιὰ τὴν τᾶξίξῃ ἡ γενναία μας καὶ σοφὴ καὶ χαριτωμένη Ἀλεξάντρα Παπαμόσκο, νὰ τῆς κάμουμε κανέναν ἔπαινον μεγαλύτερο. Δὲν εἶχε ἀκόμη δημοσιέψῃ τὸν Ἀθροῦνον Ὄργανισμὸν, πού μᾶς τὸν ἔδωσε κατόπι. Βᾶλθηκε ὅμως ἀπὸ καιρὸ νὰ μελετήσῃ καὶ τὴ γλώσσα μας καὶ τὴ γραμματικὴ της. Μπράβο της! Μὲ πολὺ κουράγιο, μὲ τῆς καρδιάς τὴν πίστη, μὲ τὸ αἶσθημα τὸ γυναικῆσιον πού ὅλα ξέρει καὶ τὰ χρυσώνει μὲ κάποια ἰδανικὴ ὁμορφιά, δὲ φοβήθηκε μήτε τὴν ἐργασία μήτε τὸν ἀγῶνα ὁ

1) Τᾶρθρον ἀφτὸ ξαναδημοσιέψῃ στὴν Ἀπολογία, 339 καὶ γιὰ τοῦτο τᾶνάφερα μόνον παρακάτω, στὸ τέλος τοῦ μικροῦ μου Διαλόγου γιὰ τὸ λέφρωμα τῆς κυρίας Κύρου.

νὴ μὲς ἱστορία ἢ γιὰ νὰ πειράξῃ ἐμᾶς τοὺς ἀπόγονους, ὅπως φαντάζεται ὁ Ἕλληνας συγγραφέας, μὰ γιὰ τὴ πηγὴ τοῦ Προκόπιου εἶτανε πῶς σκανταλιάρικη καὶ φυσικὰ πῶς ἐλκυστικὴ γιὰ τὸ θεᾶτρο— ὅπως τὸ φαντάζεται ὁ Σαρντοῦ. Αὐτὴ ἡ προσπάθεια τοῦ κ. Τσοκόπουλου φαίνεται σὲ κάθε σκηνὴ καὶ σὲ κάθε διάλογο τοῦ ἔργου, καὶ εἶναι μιὰ αἰτία γιὰ νὰ τὸ κἀνῃ πῶς βαρετό.

Τὸ «Βασιλικὸ Θεᾶτρο» παρουσιάζοντας τέτοια ἔργα, δουλεύει κὶ αὐτὸ σύμφωνα μὲ τὸν Τύπον μας, γιὰ νὰ πείσῃ τὸ κοινὸ πὺς ἡ δημιουργικὴ ἐργασία στὸν τόπον τοῦτο σέρνεται σακάτισσα, καὶ πὺς σὲ λίγο πεθαίνει ἠριστικά. Μακάρι νὰ γίνῃ αὐτό. Γιὰ τὸ ἀπὸ τὸν τάφο της θὰ ξεβλαστήσῃ ἡ νέα Τέχνη, πού κάποιες αἰρὲς της μᾶς χαδέψανε ἴσαμε τώρα, ἡ Τέχνη ἐκεῖνη πού θὰ βοηθήσῃ τὴν κοινωνικὴ ἀναμόρφωση καὶ πού σκοπὸς της θὰ εἶναι νὰ τρικυμίζῃ κὶ ἀναφτερόνῃ τίς ψυχές, μὲ τὰ γενναία της ἔργα.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΜΗΤΕ ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΜΗΤΕ ΚΙΤΑΠΙΑ

Δυὸ ζητήματα ἀπὸ τὰ πῶς σπουδαῖα γιὰ τὴ Φυλὴ παραμερίζοντας τὸ γλωσσικὸ ζήτημα πού μέστωσε πᾶ καὶ φούντωσε κὶ ἀπλώθηκε γιγάντια ὀλοπράσινη κληματαριά πάνου ἀπὸ τοὺς κοινωνικοὺς παχτῆδες τῆς Λεύτερης καὶ τῆς Δούλης Ἑλλάδας συζητοῦνται μῆνες τώρα στίς στήλες τοῦ «Νουμά». Τὸ ζήτημα τοῦ ἐγωῖσμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης, ῥώτημα ἀτομικὸ μὲ καὶ φυλετικὸ, καὶ τὸ σοσιαλιστικὸ ἢ σοσιαλδημοκρατικὸ. Καὶ ξετυλιγούνται κὶ ἀπλώνονται καὶ συμμαζεύονται καὶ πλέκονται σ' ἕνα τὰ δυὸ αὐτὰ ζητήματα, γιὰ τὴν μᾶς, γιὰ τὸ ἔθνος μας καταντοῦνε στὸ τέλος ἕνα καὶ τὸ ἴδιο ῥώτημα.

Ὁ ἀτομικὸς Νιτσεικὸς ἐγωῖσμός μ' ὅλη του τὴν ἀριστοκρατικὴ σκληράδα ξεταζοῦμενος ἐνάντια στὴν ψυχοπονιάρικη ὀλοκρατικὴ ἀγάπη σχετίζεται τόσο στενὰ μὲ τὸ ἄλλο ῥώτημα ἄν πρέπει νὰ στηρίζουμε τίς ἐλπίδες μας γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ ἔθνους στὴν καλλιτέρευση τῆς ἀριστοκρατίας μας καὶ ν' ἀρκεστοῦμε νὰ ρίχνουμε κανένα κόκκαλον στὸν ὄχλον τὸν ἐργατικόν, ὅταν κάποτε σηκῶνε κεφάλι καὶ σκουζεῖ, γιὰ νὰ πάρουμε γιὰ βᾶση τῆς κοινωνικῆς μας ἐξέλιξης καὶ φυλετικῆς προόδου τὴ μόρφωση τῶν ἐργατῶν καὶ τὴν ὀργάνωσή τους σὲ δύναμη ἀνατρε-

που μερικοὶ δασκάλου φημεριδογράφοι καταντήσανε νὰ μὴ σέβονται μιὰ γυναικία. Ἡ Ἀλεξάντρα δὲ φοβήθηκε, γιὰ τὴν κατάλαβε τὸ χρέος τὸ ἔθνικόν. Κανένας ποτὲ του τόσο καλὸ δὲ θὰ κάμῃ στὴν Ἑλλάδα ὅσο ἡ γυναικία μὲ τὴ γλώσσα της τὴν ἀπλή. Μὰ ἡ κυρία Ἀλεξάντρα Παπαμόσκο ἔνωσε πὺς ἡ ἀπλότητα δὲ φτάνει: θέλει καὶ κανόναν, γιὰ νὰ γίνῃ πῶς ἀπλή ἀκόμη. Μακαρισμένος ὁ τόπος ὅπου καμιὰ μέρα θὰ φανοῦνε πολλὲς Ἀλεξάντρες.

Τᾶλλο μου τὸ γράμμα στὸ Βαχλέντη—Ἐθνικὸς Ἐβεργέτης—εἶτανε γράμμα ἰδιαίτερον. Ἀφὸ ὅμως τὸ δημοσιέψῃ στὴν Ἐπιθεώρησή του, ἄς τὸ βάλουμε κὶ ἀφτὸ. Τί νὰ κρύψουμε κιόλας τὴν ψυχὴ μας; Τοὺς πλούσιους τοὺς τιμῶ, ἀμὰ πρώτοι τοῦ λόγου τοὺς τιμῶσιν τὸν ποιητὴ. Πρῶστικὰ δὲν ἔχω μὲ κανέναν πλούσιον, κὶ ὅσα εἶπα δὲν τὰ εἶπα γιὰ τὸ δεῖνα ἢ γιὰ τὸν τάδε, ἄν καὶ θὰ βρῆτε στὸ γράμμα μου ἕνα ὄνομα. Ἐκεῖνο πού δὲν παραδέχομαι εἶναι ἡ κακορίζικη συήθεια τοῦ Ῥωμοῦ νὰ νομίζῃ πὺς ὁ πλούσιος πρέπει κὶ καλὰ νὰ θεωρεῖται: βασιλιάς, νὰ προκηρῦχεται κ' ἔβεργέτης. Ἐγὼ ξέρω ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, μόνον τὰ γράμματα νὰ ἔβεργέτησαν τὴν Ἑλλάδα, νὰ τὴν ἔβεργετοῦνε κὶ ἀκόμη. Τόσο θέλησα νὰ πῶ στὸ γράμμα μου τοῦ Βαχλέντη, πού

πτική των σημερινών κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών.

Μίλησαν και ξαναμίλησαν σοβαρά και μελετημένα και στοχαστικά άγκαλά τις περισσότερες φορές πού πολύ θεωρητικά παρά πρακτικά από τή μια μεριά ο Έρμονας, ο Ίδας, ο Ραμάς και ο Δούλος Δουλεύτης κι απ' τήν άλλη ο Σκληρός, ο Ζαβιτσιάνος, ο Βασιλικός, ο Γιαννιός κι άλλοι. Έμεις δέν ερχόμαστε ν' απλώσουμε εδώ κανένα σύστημα. Φτάνουν τά δυο συστήματα πού ξετυλίχτηκαν ως τήν ώρα. Τα πεινά και μέ τόν προπεύμενο σεβασμό ερχόμαστε νά φέρουμε στή μέση κάποιο σημείο πού πέρασε άπαρατήρητο, πού όμως φαίνεται σά νάναί ένα από τά πιά άξια νά συζητηθούνε στήν πορεία αυτή τής γενικής εξέτασης του πλατύτατου φυλετικού ζητήματος.

Τό είπε κάποτεσ ο Ίδας και παρατηρεί τώρα τελευταία ο Ραμάς πώς πρέπει νά μήν πολυσκεπτόμαστε για τήν κοιλιά μας πρό του τελειώσουμε τό έργο μας τό Έθνικό, τό Εύγενικό, τό Μεγάλο. Κι αλήθεια δέ μάς χρειάζεται έμάς για τό σφέρο τής φυλής, πού όλοι γι' αυτό φωνάζουν και πρέπει νά φωνάζουνε, μήτε ο Έγγλέζικος κοσμοπολιτικός ψυχροπαιστής σοσιαλισμός του Δρακούλη πού μόνο τήν καλοζωία του έργάτη σκοπό έχει, μήτε ο άναρχικός άντιστρατιωτικός κοκκινοςκούφωτος Φραντζέζικος, μήτε ο ψηφοκυνηγάρης Γερμανικός. Έμάς τό μίσος μας κατά του Τούρκου και του Βουργάρου χρειάζεται άκατάπαυτα νά τροφοδοτείται κι ο κύριος πόθος μας νάναί, όπως τόσο όμορφα είπώθηκε, ο ξεσκαλωμός των δούλων άδερφών μας.

Όμως—κ' εδώ είναι ο κόμπος— πώς είναι δυνατό μ' αυτά μας τά χάλια τά πολιτικά και τά κοινωνικά νά προσμένουμε τό λευτερωμόν αυτό και τήν ένωση κατόπι τής φυλής; Άπό ποιόνε νάν τά περιμένουμε αυτά; Άπό τους άχρειους λωποδυτές πολιτικούς μας πού μόνο συλλαλητήρια και στάσεις του λαού τους ταραζουν κάποτεσ λιγάκι, για από τους γαλαζοαιμάτους άριστοκράτες σας (πές πλουτοκράτες γιατι άριστοκρατία σκεδέν δέν έχουμε στήν Ελλάδα), κύριε Ραμά, πού σά στρείδια κολημένοι στο Βυζαντινισμό σέρνονται πίσω απ' τό άρμα των σχολαστικών δασκάλων γλείφοντας χάμου και κάνα κόκκαλο πού τους ρίχνει μπροστά ο Φραγκοβαντινικός ψευτοπολιτισμός, απ' αútουνοús δηλ. πού αιώνες δέ θα μπορούτε νά τους αλλάξετε τήν μπάσταρδη γλώσσα μήτε τις σάπιες ιδέες και απ' τις ληστρικές συμμορίες των ρουσφετοφάγων πολιτικών; Τό λαό τό γενναίο, τόν άδάμαστο, νά τόν όχλο πού θα φανή σέ λίγο πώς είναι αυτός ο άληθινά εύγενής, αυτόν πρέπει νά τόν ξυπνήσουμε, νάν τόν μορφώσουμε, νάν τόν κάνουμε νά λατρέψη αυτοσυνείδητα τή γλώσσα και τά έθιμά του, δίνοντάς του πρώτα νά τρώγη, δυναμώνοντάς του έτσι τά

άν του έτυχε μια φορά νά μιλήση μέ κάποια ύπερβολή για έναν πλούσιο, τόκαμε από καλή καρδιά. Με τήν ίδια καρδιά πολέμησε όσο μπόρεσε και στο κίνημα τής φοιτηταρίας, γιατι δέ δίσταζε νά δηλώση τή γνώμη του, μάλιστα στήν Ακρόπολη και στή δημοτική. Έβγαζε και μια δημοτική φημερίδα, τήν Έπιθεώρηση—δηλαδή όχι καθαυτό. Έπιθεώρησις, μέ σ, έγραφε ο τίτλος απ' όζω Έπιθεώρηση, μέ τό η της, είτανε μόνο από μέσα. Δέν πειράζει. Κάτι τέτοια φαίνεται πώς τά φέρνει ο άέρας τής Αθήνας. Έγώ δέ λυπήθηκα πού δημοσιέφτηκε τό γράμμα μου στήν Έπιθεώρησις απ' όζω ή στήν Έπιθεώρηση από μέσα, μια κ' είναι ο Βαρλέντης άξιος όπαδός τής Ίδέας.

(άκολουθεί)

νεύρα, δείχνοντάς του στο τέλος τά εύγενικά, τ' άντρυφια όπλα τής άμυνας του, πού δέν είναι δά άνάγκη νά είναι και φονικά πτωμάτων, γιατι πτώματα είναι οι πολιτικοί σου, οι πλουτοκράτες σου. Άν δέν ένωθη ο λαός και δέ σηκωθη και δέ φοβερύση και δέν τρίξη τά δόντια του, αιώνια θα τσαμπουνάν οι δασκάλιοι, αιώνια θα ξακολουθούν νά παχαίνουν οι καλογέροι, αιώνια θα όργιάζουν κλέβοντας οι πλουτοκράτες και οι πολιτευόμενοι. Έναντία τής πολιτικής και τής κοινωνικής σαπίλας πρέπει νά όδηγηθη ο έργάτης, ενώ μαθαίνει σύγκαιρα πώς νά ζητάη τό δικιο του, πώς νά βγάλη τό καρβέλι. Πρέπει νά μάθη πρώτα πώς είναι άνθρωπος κ' ύστερα πώς είναι και ρωμιός πολίτης. Όσο για πατριωτισμό δέν του λείπει αυτός του λαού μας, άρκει νά καλλιερέψη τήν οικονομική του θέση για νά λάμψη ο πατριωτισμός του. Γιατι όταν δέν έχει νά σφάξη τί μπορεί νά σκεφτή και τί νά κάνη;

Γι' αυτό τιμωτάτος είναι ο άγώνας του «Νουμά» πού χρόνια τώρα πασιάζει ν' άνοιξη τά μάτια του λαού ενάντια στις διάφορες πρόληψές του, πού πρακτικοποιώντας τό ιδεολογικό του Παλαμά με τους άθάνατους σατυρικούς στίχους του σπάσιμο των Άλυσίδων κοιτάζε τώρα τελευταία πώς νά ξυπνήση τό λαό στο ζήτημα τής πολιτικής σαπίλας. Μά πού άγιος γίνεται ο άγώνας του αυτός, όταν δίνοντας σύγκαιρα χέρι στους λίγους τώρα ρωμιούς σοσιαλιστές παλεύει πλάι με τόν άκούραστο Βασιλικό για τό ξύπνημα του ρωμιού έργάτη. Κι όταν τό ξύπνημα αυτό γίνεται με τέχνη, δείχνεται μπόσιος κι ο φόβος μερικών σοσιαλιστοφάγων, πώς μπορεί τάχα τό έργατικό ζήτημα νά καταντήση μέσο δημοκρατίας στο χέρι των διάφορων Φαρδούληδων. Είναι πολύ τολμηρό μά τήν αλήθεια και πολύ άστείο νά ζητάη κανείς για τό φόβο αυτό νά μένη ή άργατεία και φυσικά κι όλος ο λαός μαζί της στο σκοτόσ. Μπόσιος ο φόβος, γιατι οι διάφοροι Φαρδούληδες, καθώς τήν έπαθε ο Ένας, θα διώχουνται γλήγορα και με περιφρόνηση από τις τάξεις των έργατών, άμα άποδειχτή πώς είναι δημοκόποι, μά ο λαός δέ θα χάνη ποτέσ τό λίγο φως πού είδε και τήν αλήθεια πού άγνάντεψε σ' αυτό τό άναμεταξύ κι άς είναι κι από μακριά ακόμα.

Άπό τό τέτιο φωτισμό και τό τέτιο ξύπνημα και τή μόρφωση γενικά του έργάτη πολίτη μόνο, σκεφτόμαστε λογικά, άν καρτερούμε τήν κοινωνική μας εξέλιξη και τήν άποκατάσταση τής φυλής μας, γιατι όταν είναι γερός ο έργάτης ως άνθρωπος, θα είναι γερός κι ως πολίτης, γερός κι ως στρατιώτης, θα χαρίζει και γερά παιδιά στο Έθνος.

ΑΛΕΞ. ΜΑΡΠΟΥΤΖΟΓΛΟΥΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έντοκοι καταθέσεις

Η Έθνική Τράπεζα δέχεται έντόκους καταθέσεις εις τραπεζικά γραμμάτια και εις χρυσόν, ήτοι εις φράγκα και λίρας στερλίνας άποδοτέας εις ώρισμένην προθεσίαν ή διαρκείσ. Αί εις χρυσόν καταθέσεις και οι τόκοι αυτών πληρώνονται εις τό αυτό νόμισμα, εις δ έγένετο ή κατάθεσις εις χρυσόν ή δι' έπιταγής όψεως (cheque) επί του έξωτερικού κοσ' έπιλογήν του όμολογιούχου. Τό κεφάλαιον και οι τόκοι των όμολογιών πληρώνονται εν τώ Κεντρικώ Καταστήματι και τή αίτήσι του καταθέτου εν τοίς Υποκαταστήμασι τής Τραπέζης.

Τόκοι των καταθέσεων.

1	1)2	τοίς	ο)ο	κατ'	έτος	διά	καταθέσεις	6	μην.
2	»	»	»	»	»	»	»	1	έτ.
2	1)2	»	»	»	»	»	»	2	έτ.
3	»	»	»	»	»	»	»	4	έτ.
4	»	»	»	»	»	»	»	5	έτ.

Αί όμολογίαί των έντόκων καταθέσεων εκδίδονται κατ' έκλογήν του καταθέτου όνομαστικά ή άνωνομοι.

“Ο ΝΟΥΜΑΣ”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για τήν Αθήνα Δρ. 8.— Για τις Έπαρχίες Δρ. 7
Για τό Έξωτερικό Φρ. Χρ. 10.

Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες (2 Δρ. τήν τριμήνα) συντρομές.

Κανένας δέ γράφεται συντρομητής ά δέ στείλει μπροστά τή συντρομή του.

10 λεπτά τό φύλλο λεπτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κιάσκια (Σύνταγμα, Όμόνοια Εθν. Τράπεζα Υπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχιόδρομου (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός ύπόγειου Σιδηρόδρομου (Όμόνοια), στα βιβλιοπωλεία «Έστίας» Γ. Κολάρου και Σακέτου (άντίκρου στη Βουλή).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Ο καιρός και οι ξένοι— Οι δραγουμάνοι— Τό φουτμπόλ— Παλάτι και Φιλαθροπία— Η Λαϊκή.

ΤΩΡΑ με τις τελευταίες βροχές ή Αθήνα φαίνεται πού πασιάζει. Καλό κι αυτό γιατι άρχισαν τώρα νά ερχονται οι ξένοι και δέ θα μπορούνε νά μάς κατηγορήσουνε πώς είμαστε ακόμα βουτημένοι σέ άνατολική ξερα.

Αυτό μάς θυμίζει πώς θα τραβούσαμε περισσότερο κόσμο άν κάναμε συστηματική ρεκλάμα όχι μοναχά για τις άρχαίες τήτες μά και για τόν καιρό, για τήν Αθηναϊκή λιακάδα. Θερμοκρασία γλυκιά και σταθερή, σαν κι αυτή πού έχουμε εδώ τώρα, σέ πολύ λίγα μέρη τής Εύρώπης άπανιέται τέτια εποχή. Οι Άγγλικές φημερίδες κάθε μέρα γράφουν τή θερμοκρασία πού κάνει σά όμορφα Εύρωπαϊκά κέντρα. Για τήν Αθήνα δέ λένε τίποτα. Δέν μπορούσαν και οι δικοί μας ξενοδόχοι νά ρεκλαμάρουν τόν καιρό κι αυτοί;

*

ΔΕΝ έχει ρώτημα πώς ή καλοκαιριά τραβάει κόσμο πού τό χειμώνα. Κοιτάξτε τί κόσμος τρέχει νά ζεσταθεί στο Κάιρο και στο Νείλο. Μά για νά μήν τρέχουμε στή γή του Φαραώ έχουμε παράδειγμα τήν Κέρκυρα. Έδώ και κάμποσα χρόνια έγινε ρεκλάμα για τό ώραίο της κλίμα από τήν Έταιρία του Lloyd μά θαρρώ και από κάποιο ντόπιο ξενοδοχείο και τώρα γιομίζει τό νησί ξένους, πού πάνε εκεί νά περάσουνε τό χειμώνα.

*

Α ΘΕΛΟΥΜΕ νά μάς ερχονται πολλοί ξένοι πρέπει νά προσέχουμε τους δραγουμάνους. Τις προάλλες δημοσιεύτηκε ένα άρθρο σέ μια Άγγλική φημερίδα ενός πού περιηγήθηκε τήν Ελλάδα. Στόν Πειραιά πήρε κάποιο δραγουμάνο, μά κείνος τόν κατάκλεψε. Φαίνεται πώς τόν πήγε και σ' ένα βρώμικο ξενοδοχείο τής Αθήνας, φυσικά για νά τόν κλέψει περισσότερο, κι ο φίλος μας άρρώστησε. Τί κακό μάς κάνουν τέτια άρθρα, εύκολα τό καταλαβαίνει ο καθένας. Δέν μπορούσε ή Αστυνομία νά έπιβλέπει τους κύριους δραγουμάνους;

*

ΤΟ ΦΟΥΤΜΠΟΛ. Ήρθαν τά καλά παιδιά, οι Σμυρνιοί, νίκησαν και φύγανε. Οι δικοί μας παίζανε καλά, μά είτανε πού παιδιά και δέ βαστάξανε ως τό τέλος καλά. Θαρρούμε πώς κι Αθηναίοι και Σμυρνιοί δέν τό καλοξέρουνε τό παιχνίδι. Δέν καταλαβαίνουν πώς ο καθένας πρέπει νά μένει στήν όρισμένη του θέση και νά μή φιλοτιμιέται νά κυνηγή τήν μπάλα για νά ξεκλέψει αυτός τή δόξα του νά ρίξει τήν μπάλα στο δίχτυ. Μ'όλο αυτό τό παιχνίδι είτανε καλό και διόλου βάνουσο. Α λείπανε μάλιστα και κάτι φωνές και χειρονομίες ενός δικού μας θά είταν άκόμα καλύτερα. Μια σύσταση έχουμε νά κάνουμε στήν έπιτροπή. Αφού θέλει νά διαδόσει τό φουτμπόλ γιατι δέν άνοίγει τις πόρτες της στόν κοσμάκη; Όταν παίζεσαι φουτμπόλ, οι άξιωματικοί έπρεπε νά στέλνουν τους στρατιώτες νά βλέπουνε, γιατι έτσι μοναχά μπορεί νά τους γεννηθεί κι αútουών ή έπιθυμία νά παίζουνε. Μπορεί φυσικά νά ύπάρχει και χωριστός τόπος για κείνους πού μπορούνε νά πλερώνουν και άς είναι τό εισιτήριο περισσότερο από

μιά δραχμή. Πρέπει όμως να λείψουν τα καθίσματα με τα «διατεθέν». 'Αφού όλοι πλερώνουν το ίδιο γιατί ή διάκριση;

*

ΚΑΘΙΑ φημερίδα έγραψε τις προάλλες, πως ή θέλουμε να δώμε προκοπή στα φιλαθρωπικά Καταστήματα, χρειάζεται να μην ανακατεύεται ή Βασιλική Οικογένεια εκεί μέσα. Αυτό μπορεί και να μην είναι σωστό. 'Η Βασιλική προστασία παντού νομίζεται χρειαζόμενη, και για λόγους άλλους και γιατί γίνεται αίτια ν' ανοίγει το πουγγί του ό μάταιος κόσμος. 'Ός τόσο εκείνο που έπρεπε να γίνει κ' εδώ είναι να μπαίνουν στις έπιτροπές τών φιλαθρωπικών Καταστημάτων άθρωποιάπο διάφορα επαγγέλματα. 'Εδώ κατάντησε πέντε ή έξη πρόσωπα ν' ανακατεύονται παντού και κανένας άλλος από τις βιομηχανικές κ' έμπορικές τάξεις δεν μπαίνει στις έπιτροπές. 'Αφού άλάκαιρος ό 'Ελληνισμός δίνει γρήματα για να συντηρούνται τέττα Καταστήματα, έπρεπε όλες οι κοινωνικές τάξεις ν' αντιπροσωπεύονται. Αυτό θα είχε και το άλλο καλό, να μεγάλωνε την έμπιστοσύνη τού κόσμου και να λιγοτέψει και το ρουσφέτι. Σήμερα για να μπει κανένας σε Νοσοκομείο πρέπει νάναι ή πλούσιος ή κομματάρχης ή νάχει μπάριμπα στην Κορώνη.

*

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΜΕ το ζήτημα της Λαϊκής Τράπεζας, που βγήκε στη μέση από την παραίτηση τού Διβεράτου, —μα μολογούμε, πως δε φωτιστήκαμε. Καθώς καταλάβαμε, ό κ. Διβεράτος παραιτήθηκε, γιατί δε συμφωνούσε με τις ιδέες τού διευθυντή και τού Συμβούλιου της Λαϊκής.

Στο γράμμα τού κ. Διβεράτου, που τυπώθηκε στις «'Αθήναι» της 9 του Μάρτη, λέει καθαρά, πως ή Λαϊκή Τράπεζα έβαλε ένέχυρο στην 'Εθνική Τράπεζα τόν 'Ιούλιο τού 1907, 7286 μετοχές που είχαν καταθέσει στη Λαϊκή διάφοροι πελάτες της για φύλαξη. Τα όνόματά τους τα δημοσιεύει κίολας — με τί δικαίωμα δεν το καλοξέρουμε. — 'Εκείνο όμως που φαίνεται άκόμα πιο περίεργο είναι, πως ή Κυβέρνηση έπιτρέπει στον έπίτροπό της να δίνει συνέντευξη σε φημερίδες και να μη λέει τσιμουτιά, άμα γίνονται παρατυπίες τέττας λογής.

*

ΚΑΘΕΝΑΣ θα νόμιζε, πως μία φημερίδα που δημοσίαισε ένα τέτιο γράμμα, σάν τού κ. Διβεράτου, θα έγραφε και κάτι για να πεί τή γνώμη της; μα οι «'Αθηνες» σπάνια βρίσκουνε καιρό να μιλήσουνε για σοβαρά ζητήματα. Που να τους περισσέψει! Τους χρειάζεται φυσικά κάμποςος για να φτιάχνουν εξυπνάδες άπάνου σε βιβλία γραμένα στη δημοτική. Και που να ξέρανε πως αυτό είναι ή καλύτερη ρεκλάμα.

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ

Φίλε Νουμά,

Κάποιος ύπογραφομένος «'Ιωνάς» γράφοντας για το νέο βιβλίο τού Πάλλη «Ταμπούρας και Κόπανος» μαζί με τάλλα του ανακριβή, λέει και άφτά: «Μέχρι τούδε ό ποιητής ύπήρξε μαλλιαρός. Plus mème royaliste que le roi. (Τόν συγχαίρουμε για το : Plus mème !)

Τώρα όλίγον κατ' όλίγον επανέρχεται εις τας αίσθήσεις του (!!!;;)»

Μα που το κατάλαβε ό άφελίστατος 'Ιωνάς ότι «όλίγον κατ' όλίγον επανέρχεται εις τας αίσθήσεις τού;» Βέβαια όχι από τα βιβλία του που κρίνει(;)...

Παρακάτω τού διορθώνει μερικά λάθη (;) και τού δίνει και μερικές συμβουλές.

Σάν τα διάβασα γέλασα. "Ετυχε νάχω και γώ διαβάσει τόν «Ταμπούρα και Κόπανο» και βρέθηκα στη θέση να καταλάβω ότι ό 'Ιωνάς, ό άφελίστατος 'Ιωνάς, δεν ξέρει τί τού γίνεται.

Γιατί λέει πως ό Πάλλης μετανόησε (1) και πως έπιστρέφει στις αίσθησές του, ένω το βιβλίο τού άν-

θρώπου δείχνει πως βρίσκεται στις αίσθησές του για να ξακολουθεί να γράφει τή γλώσσα του, τή ζωντανή, τή γλώσσα δηλαδή που μιλάει κι αυτός ό ίδιος ό 'Ιωνάς σπíti του. 'Αλλά βέβαια δε θάχει τήν αξίωση ό 'Ιωνάς να συζητήσουμε μαζί του για τέττα ζητήματα. Αυτά τα γράψαμε μόνο για τήν αλήθεια και για να μάθουν όσοι δε διαβάσανε το βιβλίο τού Πάλλη πως δεν είναι έτσι που το περιγράφει ό «κριτικός» 'Ιωνάς.

Καλά να προσέξει κανείς πως πάνω από τή «Βιβλιοκρισία του» είναι ή λέξη: «Ο 'Ακριτος. Κ' άν δεν το προσέξει;

Αυτά μόνο για τήν αλήθεια.

Πειραιάς

Α. ΕΦ.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Στο τελευταίο φύλλο τού «'Εργάτη» δημοσιεύεται ένα πολύ δυνατό και όμορφο ποίημα τού συνεργάτη μας Ρήγα Γκόλφη με τόν τίτλο «Ζωή και 'Ανάσταση».

— Μα και ή άλλη ύλη τού «'Εργάτη» πέρα πέρα είναι διαλεχτή, γιομάτη δύναμη κι αλήθειες. Στο ίδιο φύλλο ό κ. Π. Δρακούλης ξετινάζει τή ριζοσπαστική γούνα τού κ. Φιλάρτου, άποδείχνοντάς του πως ό δημοκρατισμός του είναι κολοκυθένιος.

— «'Ολ' οι δικόι μας, όσοι νιώθουντί σημασία έχει για τόν άγώνα μας ένα φύλλο γραμένο στη ζωντανή γλώσσα και μιλώντας άπευθείας στις λαϊκές τάξεις, πρέπει να ύποστηρίζουν τόν «'Εργάτη». 'Η συντρομή του είναι 6 δρ. για τήν 'Ελλάδα και φρ. χρ. 7 για το 'Εξωτερικό.

— Μερικά μοσκολούδα από το τελευταίο φυλλάδιο (το 7ο) της «'Εθνικής Ψυχής (;)» «'Ο αγελαίος» Ψυχάρης. Οι «μισθοφόροι κομιτατζήδες» (δηλ. οι δημοτικιστάδες). 'Εχει κι άλλα, μα σώνουν' αυτά γι' άπάντηση σ' όσους κατογορούν το «Νουμά» πως βρίζει. Και το περιοδικό αυτό διευτύνεται, άν αγαπάτε, από τόν κ. Γ. Ν. Χατζηδάκη, καθηγητή τού Πανεπιστημίου.

— Το φύλλο της άλλης Κεριακής θα βγει δωδεκαεπίδο με μία φιλοσοφική μελέτη τού Πέτρου Βλαστου («'Ερμωνα») «Πατριωτισμός».

— Στη μελέτη τού ατήτσο Βλαστός άπαντάει στο «Διαλεκτικό ύλισμό» τού Γ. Σκληρού, που τυπώθηκε στο 280 φύλλο τού «Νουμά».

— Το άρθρο τού Κ. Παλαμά «Σολωμός και Βαλαωρίτης» που τυπώθηκε στα φύλλα 6079 και 6081 της «'Ακρόπολης», θα τυπωθεί άργότερα και στο «Νουμά».

— 'Η 'Εταιρία «'Ο 'Ελληνισμός» έβαλε μία Προκήρυξη «Πρός τούς άπανταχού (χού ! χού !) όμογενείς». 'Η προκήρυξη αυτή γραμμένη δασκαλοπρεπέστατα τελιώνει έ-

τσι: «'Η 'Εταιρία τού 'Ελληνισμού, διερμηνεύουσα το ένθνικόν φρόνημα, καλεί το 'Ελληνικόν νάνανήψη, να φρονηματοισή, να δειχθή άξιον τών προγόνων του».

— 'Αέρας δηλ. καθουρντιστός. 'Η άγιάτρευτη προγονοπληξία και δώ. Διαβάστε τήν Προκήρυξη τού «'Ελληνισμού», διαβάστε και τήν «Προκήρυξη στους σκλαβωμένους και στους έλευθερωμένους 'Ελληνες» που τυπώσαμε και μες στο 283 φύλλο κ' έλάτε ύστερα να κουθεντιάσουμε.

— Να μιμηθούμε τούς προγόνους μας! Μα σε τί και πως νάν τούς μιμηθούμε; Αυτό δε μάς το λέει «ό 'Ελληνισμός», γιατί μπορεί και νάν μην το ξέρει.

— Ξέρει μοναχά πως είναι περίφημη ρητορική κορώνα το «Μιμηθείτε τούς προγόνους σας!» για να τελιώσει έτσι ρητορικά τις κούφιας άερολογίες του.

— 'Η «Nuova Rassegna» της Ρώμης στο προτελευταίο της φυλλάδιο δημοσιεύει σύντομο κριτικό σημείωμα για το συνεργάτη μας Σπύρο Περούλη, με τόν τίτλο «'Ενας Τσαγγάρης ποιητής» και με πολύ κολακευτικά λόγια για τα τραγούδια του. Στο ίδιο φυλλάδιο δημοσιεύει κ' ένα ποίημα τού Περούλη «Σε σένα», μεταφρασμένο 'Ιταλικά από τόν καθηγητή κ. Eliseo Brighenti. Το ποίημα αυτό τού Περούλη πρωτοτυπώθηκε τόν 'Οχτώβρη τού 1905 στο «Νουμά».

Ο ΙΑΙΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Στ. Ε. Δεν πουλιέται, ούτε στο γραφείο μας ύπάρχει αντίτυπο. Το γράψαμε και στο 281 φύλλο πως όποιος θέλει «Ταμπούρα και Κόπανο» μπορεί να στείλει ένα δελτάρι στο άκόλουθο κατατόπι

Alex. Pallis Esp.

Aigburth Drive

Liverpool

και θα λάβει το βιβλίο άμέσως. — κ. Φ. Γιοφ. Θα δημοσιευτούνε. Γιατί βιάζεσαι;

ΒΓΗΚΑΝΕ ΣΕ ΒΙΒΛΙΟ

Α. Η. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΑΛΥΣΙΔΕΣ

Δράμα με τρία μέρη

(Σελίδες 150, σε καλό χαρτί).

Πουλιέται στα γραφεία τού «Νουμά»

(Δρόμος Ζήνωνα, 2) 'Αθήνα

Δρ. 3 για τήν 'Ελλάδα

Φρ. χρ. 3 για το 'Εξωτερικό.

ΔΑΧΕΙΟΝ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΥ 1908

4	ΜΕΓΑΛΑ ΚΕΡΑΗ ΕΞ	100,000 Δρ.	400,000
4	»	25,000	100,000
4	»	10,000	40,000
12	»	5,000	60,000
20	»	1,000	20,000
1644	»	100	164,400
2312	»	0	115,600
4000 εν όλω κέρδη άξίας δραχμών.....			900,000

Μέχρι της πρώτης κληρώσεως (27|10 'Απριλίου 1908) να εκδοθώσι μόνον 300,000 τετραδράχμων γραμματίων ύπ' αριθ. 1—300,000. Μόνον οι αριθμοί οίτοι θα τεθώσιν έντός της κληρωτίδος κατά τήν κληρωσιν ταύτην. Κατόπιν θα εκδοθώσι μονόδραχμα γραμμάτια ισχύοντα δια μίαν εκ τών τριών τελευταίων κληρώσεων, ύπ' αριθ. 300,000 άχρις 1,000,000, θα προστεθώσι δε έντός της κληρωτίδος και οι αντίστοιχοι αριθμοί.

Γραμμάτια πωλούνται. Εις τα δημόσια ταμεία και λοιπάς δημοσίας αρχάς, εις τας Τραπεζάς, εις τούς σταθμάρχας και στασιάρχας τών σιδηροδρόμων, τούς διαχειριστάς τών μονοπωλίων και τα πρακτορεία τών έφημερίδων προς δρασμάς τέσσαρας έκαστον, ισχύον δια τας τέσσαρας κληρώσεις και προς δρασμήν μίαν έκαστον γραμμάτιον, ισχύον δια μίαν εκ τών τριών τελευταίων κληρώσεων.

Δια πάσαν πληροφορίαν ή ζήτησιν γραμματίων άπευθυντέον εις το Γραφείον τού 'Εθνικού Στόλου και τών 'Αρχαιοτήτων, ύπουργείον Οικονομικών εις 'Αθήνας. 'Η πώλησις τών γραμματίων αρχεται από 1|14 'Ιανουαρίου 1908. 'Ο διευθύνων τμηματάρχης

Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ